

jaarverslag 2020

Democracy & Media
Foundation **Stichting**
Democratie & Media

Voorwoord directeur Nienke Venema

Een paar jaar geleden liep ik op een zonnige vrijdagmiddag langs de Reguliersgracht 109 & 111 in Amsterdam, tijdens de oorlog hoofdkwartier van het illegale Parool. Paroolheld en courantier Wim van Norden woonde op nummer 111 tot hij in 2015 op 97-jarige leeftijd overleed. Hij was medeoprichter van SDM en bleef zijn hele leven aan de stichting verbonden; in onze archiefkast liggen vele handgeschreven brieven met zijn advies en commentaar.

Het huis zou worden verkocht en diende tijdelijk als kantoor voor jongens die vrolijke boxershorts ontwierpen en buiten een bier-tje zaten te drinken. Een van hen bood me een tour aan door de lege kamers en gangen. Ik heb bijzondere herinneringen aan de paar keer dat ik Wim en zijn vrouw Tyl er bezocht en er zonder hen rondkijken voelde ongemakkelijk. Gelukkig bleek de bovenste verdieping op slot.

Weer beneden aangekomen liet mijn gids me nog snel het toilet zien. Op de deur prijkte een stuk wit papier met daarop de tekst van artikel 1 uit onze grondwet geprint: "Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld." Dat had daar al die decennia gehangen, was hem verteld. Hij leek er zelf haast trots op.

De herinnering aan dat A4'tje koester ik, vooral nu ik me al een tijdje over onze nieuwe strategie buig. De oprichters van SDM realiseerden zich dat de belofte van vrijheid, gelijkheid en broederschap alleen kan worden ingelost als de samenleving dit voortdurende streven actief omarmt en beschermt. En dat pluriforme media die waarheid en onafhankelijkheid nastreven, hiervoor onmisbaar zijn. Zij richtten deze stichting op om de democratische rechtsstaat blijvend te voeden en promoten en om tegenwicht te bieden aan krachten die hem willen ondermijnen.

Maatschappelijk is er sinds de Tweede Wereldoorlog onvoorstelbaar veel veranderd, toch staat de opdracht van SDM onverminderd sterk. Gelukkig maar, want de uitdagingen waarmee we dit nieuwe decennium in zijn gegaan zijn fors en talrijk; denk alleen al aan klimaatverandering, de ongehooflijke omvang en potentiële tegenkant van digitalisering en de toenemende invloed van extreemrechts gedachtengoed binnen Europa. Wij hebben besloten dat deze ontwikkelingen vragen om een nieuwe blik op hoe we werken; in 2021 staat dit vraagstuk voor mij centraal.

Dit jaarverslag blikt terug op 2020 en geeft een mooi beeld van wat er met een bijdrage van SDM is neergezet, ondanks pandemie en lockdowns. Ik ben er trots op mensen te kunnen steunen die niet moedeloos worden maar van zich laten horen, tegenwicht bieden en aan alternatieven werken. Zulke mensen geven in de praktijk handen en voeten aan de missie; daarom zal SDM hen ook binnen haar vernieuwde strategie blijven financieren en verbinden. ■

Inhoudsopgave

Stichting Democratie en Media 06

Missie en visie	08
Geschiedenis	08
Statutaire doelstellingen	08
Aandelen en beleggingen	09
Financieringen	09
Gesteunde projecten en organisaties	11
Beoordelingsproces	12
Interview Haperende wifi, jengelende kids en tóch vechten voor onze rechten	14
Capaciteitsversterking: Trainingen, coaching en meet-ups	18
Column door Karlijn Bink – SDM	21

Waarheidsvinding 22

<i>Uitgelichte projecten:</i>	24
Belastingontwijking door wapenproducenten -	24
Dubbele Petten in de waterschappen -	24
Invisible Links -	25
Nieuwe kruisvaarders -	25
Interview Bas van Beek – Platform Authentieke Journalistiek	26
Column door Kim van Keken	31

Media-innovatie 32

<i>Uitgelichte projecten:</i>	34
Mentorenprogramma -	34
Martin van Amerongen – fellowship -	34
De Coöperatie -	35
Podcastfestival 2020 -	35
Interview Brigitte Alfter – Arena for Journalism in Europe	36

Fundamentele rechten en vrijheden 40

<i>Uitgelichte projecten:</i>	42
UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize -	42
The Invisible Ones, #IkZieWatJijNietZiet -	42
Zwart Verzet -	43
Syrische Goelag: Assads Gevangenen, 1970-2020 -	43
Interview Miriam van der Have – Stichting NNID	44
Column door Monique Steijns	47
Column door Mitchell Esajas	48

50 Daadkrachtige democratie

<i>Uitgelichte projecten</i>	52
- City Rights United	52
- De Indische Doofpot	52
- Democratische innovatie en klimaatrechtvaardigheid	53
- Digitale verkiezingsagenda	53
Interview Alice Stollmeyer – Defend Democracy	54
Column door Eva Rovers	69

60 Ge- en herdenken

<i>Uitgelichte projecten</i>	62
- Reproductie Verboden	62
- Rel of Revolutie	62
- Publieksprogrammering Tentoonstelling Slavernij	63
- Nationaal Holocaust Museum	63
Interview Arna Mackic – Bosnian Girl	64

70 Programma tegen moslimdiscriminatie

<i>Uitgelichte projecten</i>	72
- S.P.E.A.K.	72
- Debatten in het kader van de landelijke verkiezingen	72
- Equality Hub	73
- Stichting Maruf	73
Interview Cigdem Yuksel – Moslima: Een onderzoek naar de representatie van moslima's in de beeldbank van het ANP	74

78 Organisatie, bestuur en toezicht

Organisatie	81
Internationale samenwerking	81
Beleid	81
Verslag van de raad van toezicht	82
Leden van de raad van toezicht in 2020	83
Column door Yvonne Zonderop – voorzitter raad van toezicht	84

85 Nagelaten betrekkingen

5-februariherdenking 2020	85
---------------------------	----

86 Financiën

91 Bijlage: overzicht toekenningen 2020

Stichting Democratie en Media

Missie en visie

Stichting Democratie en Media (SDM) investeert in kritische, onafhankelijke media, een sterke, integrale democratische rechtsstaat en in de onderlinge samenhang van beiden.

SDM streeft in al haar werkzaamheden naar een dynamische, democratische en open samenleving waarin de regels en waarden van de rechtsstaat worden hooggehouden door bestuurders, bedrijven en burgers. Hiervoor is een goed geïnfomeerde, betrokken en actieve maatschappij een randvoorwaarde, evenals onafhankelijke, kritische journalistiek die de macht controleert, propaganda ontmantelt en misstanden onthult.

Geschiedenis

SDM is de opvolger van Stichting Het Parool, dat in 1944 werd opgericht door de initiatiefnemers van de illegale verzetskrant *Het Parool*. Na de verzelfstandiging van het naoorlogse dagblad in 2003, veranderde Stichting Het Parool haar naam in Stichting Democratie en Media.

Statutaire doelstellingen

De statutaire doelstellingen van SDM luiden: het beïnvloeden van de openbare mening in Nederland en waar mogelijk daarbuiten in de geest van de denkbeelden die zijn voorgestaan in het tijdens de Duitse bezetting in Nederland verschenen illegale blad *Het Parool*; het bevorderen van pluriforme opiniërende media in een democratisch staatsbestel; het steunen van de nagelaten betrekkingen van hen, die op grond van hun medewerking aan het illegale blad *Het Parool*, van het leven zijn beroofd of anderszins zijn getroffen.

Haar doelstellingen vervult SDM voornamelijk door haar rol als aandeelhouder in verschillende mediaorganisaties; haar activiteiten als financier van kleine en grotere maatschappelijke en journalistieke projecten en organisaties; en door het organiseren van de jaarlijkse herdenking van medewerkers van het illegale *Parool* op 5 februari in Zandvoort en Overveen.

Aandelen en beleggingen

SDM is een onafhankelijke stichting met eigen vermogen. Het grootste deel hiervan is geïnvesteerd in mediabedrijven, namelijk DPG Media, *De Correspondent* en *The Correspondent*. In geen van de gevallen is het percentage aandelen doorslaggevend. In DPG Media, *De Correspondent* en *The Correspondent* heeft SDM naast preferente aandelen een prioriteitsaandeel, waarmee de onafhankelijkheid en identiteit van de titels worden bewaakt. Bij de vastlegging van de governance is verder bepaald dat SDM een van de leden van de raad van commissarissen van De Persgroep Nederland voordraagt. Het overige deel van het vermogen van SDM was in 2020 duurzaam belegd bij IBS Capital Allies en ABN AMRO MeesPierson. Met de kapitaalopbrengsten uit deze beleggingen investeert SDM in initiatieven die haar doelstellingen bevorderen. Daarnaast heeft SDM een deel van het vermogen geïnvesteerd in impact notes via Oikocredit, het European Fund for Southeast Europe en het Global Climate Partnership Fund.

Financieringen

SDM biedt financiering en andersoortige ondersteuning aan initiatieven die kritische, onafhankelijke journalistiek bevorderen, een sterke, integrale democratische rechtsstaat nastreven en bijdragen aan de onderlinge samenhang tussen beide. Ook investeert zij in projecten die inclusiviteit en diversiteit bevorderen.

Om de missie van SDM in de praktijk te brengen, zijn twee doelstellingen geformuleerd die uitgewerkt zijn in vijf pijlers. De initiatieven en organisaties die worden gesteund, dragen allen bij aan een of meerdere van deze doelstellingen en pijlers.

Doelstelling 1: Sterke, integrale democratische rechtsstaat

De rechtsstaat vormt het fundament van een democratie. Deze biedt kaders voor een samenleving waarin ieder mens vrij en gelijkwaardig is.

Pijler 1: Fundamentele rechten en vrijheden

In een gezonde rechtsstaat staan vrijheid, gelijkheid en rechtszekerheid centraal. Burgers genieten bescherming van hun rechten tegen medeburgers en tegen de overheid. Iedereen heeft fundamentele rechten en vrijheden.

Deze rechten en vrijheden worden niet altijd even secuur gehandhaafd. Om de rechtsstaat gezond te houden, steunt SDM initiatieven die fundamentele rechten en vrijheden hooghouden, beschermen en bevorderen.

Pijler 2: Daadkrachtige democratie

Het vertrouwen in de democratie is laag. Burgers hebben weinig inspraak in afspraken die overheden, bedrijven en organisaties onderling en met elkaar maken. Dit terwijl deze beslissingen vaak verregaande gevolgen hebben voor de kwaliteit van de democratische rechtsstaat en de levens van zijn inwoners.

Het is van belang dat mensen uit alle hoeken van de samenleving zeggenschap hebben over het beleid dat hun leven beïnvloedt. SDM ondersteunt daarom initiatieven die een inclusieve en daadkrachtige democratie bevorderen.

Pijler 3: Ge- en herdenken

Gezien haar ontstaansgeschiedenis, hecht SDM waarde aan het ge- en herdenken van periodes uit de (Nederlandse) geschiedenis waarin fundamentele rechten geschonden werden. Tijden waarin vrijheid en gelijkheid ontbraken.

Om zichtbaarheid te geven aan totalitaire tendensen en te voorkomen dat de rechtsstaat opnieuw onder druk komt te staan, is het belangrijk om lessen te leren uit het verleden en deze te vertalen naar het heden.

Daarom steunt SDM initiatieven die een bijdrage leveren aan het relevant maken en houden van gebeurtenissen uit het verleden waarbij fundamentele rechten en vrijheden in het geding waren. Altijd met een link naar het heden.

Doelstelling 2: Onafhankelijke, kritische media

Een goed geïnformeerde maatschappij is een basisvoorwaarde voor een goed functionerende democratische rechtsstaat.

De media hebben een cruciale functie als waakhond van de rechtsstaat. Onder druk van een veranderend journalistiek landschap, inclusief een afnemende spanningsboog van (online) nieuwsconsumenten en slinkende redactiebudgetten, wordt de ruimte voor onafhankelijke, kritische (onderzoeks)journalistiek kleiner.

Pijler 4: Waarheidsvinding

Het onthullen van verborgen feiten en het controleren van de macht door onafhankelijke onderzoeksjournalisten is onmisbaar voor een goed geïnformeerde maatschappij.

Maar in een geglobaliseerde wereld die grotendeels wordt geregeerd door economische belangen van multinationals, staat de vrije, onafhankelijke informatievoorziening onder druk.

Daarom steunt SDM initiatieven die zich richten op het onthullen van verborgen zaken die relevant zijn voor het publieke belang.

Pijler 5: Media-innovatie

Kritische en onafhankelijke media zijn essentieel om de controlerende functie van de journalistiek in de rechtsstaat te behouden.

Door technologische ontwikkelingen en een veranderend journalistiek landschap is media-innovatie niet alleen mogelijk, maar ook noodzakelijk.

Om kwaliteit en onafhankelijkheid binnen de journalistiek te beschermen en stimuleren, steunt SDM initiatieven die zich bezighouden met nieuwe machtsdynamieken in het medialandschap, die innovatieve bedrijfsmodellen ontwikkelen of die nieuwe vormen van journalistiek bedrijven.

Gesteunde projecten en organisaties

Financieringsaanvragen 2020

In 2020 heeft SDM 320 aanvragen voor project- en organisatiefinanciering behandeld, in totaal is er voor € 13,3 miljoen aangevraagd. Er zijn in 2020 70 verzoeken toegekend. Het totaal aan toegekende financiële bijdragen voor projectfinanciering bedraagt € 1.170.337,-. Daarnaast is er € 214.296,61 toegekend aan financieringen binnen de extra prioriteiten rondom COVID-19 en de verkiezingen in 2021. Er is € 790.750,- aan meerjarige toekenningen gedaan die voor het merendeel in voorgaande jaren zijn toegekend en betrekking hebben op 2020. Daarnaast is er een bijzondere bijdrage van \$ 500.000 (€ 422.875) aan de organisatiekosten van het Media Development Investment Fund (MDIF) gedaan, onderdeel van een meerjarige toekenning uit 2015, en een buitengewone financiering van € 50.000,- aan het Verzetsmuseum Amsterdam voor de vernieuwing van de vaste opstelling, onderdeel van een meerjarige toekenning uit 2019.

Het toekenningspercentage in 2020 was 16,3 procent. In 2019 en 2018 was dit 19 procent, in 2016 was dit nog 27,5 procent. De reden dat het toekenningspercentage de afgelopen jaren zoveel lager ligt, is dat SDM zichtbaarder is geworden waardoor er veel meer aanvragen binnenkomen.

Een overzicht van de toegekende bijdragen in 2020 per pijler is opgenomen op pagina 91 in de bijlage 'Overzicht toekenningen 2020'. Dit overzicht is inclusief meerjarige toekenningen uit eerdere jaren, maar exclusief de bijzondere bijdrage aan het MDIF en het Verzetsmuseum Amsterdam.

Niet alle toegekende initiatieven worden gehonoreerd met het door de aanvrager verzochte bedrag. Op basis van het plan, de bijbehorende begroting en de verwachte impact kan SDM tot een lagere toekenning overgaan. Toegekende bedragen die achteraf lager worden vastgesteld of die geheel komen te vervallen, worden het volgende boekjaar herbested.

Leningen en garanties

In de steun aan organisaties kan SDM ervoor kiezen om een lening of garantie te verstrekken, bijvoorbeeld omdat een meer ondernemend financieringsinstrument passender is dan een financiering. In 2020 stonden langlopende leningen en bankgaranties uit aan het Media Development Investment Fund (MDIF) en The Correspondent B.V.

Beoordelings- proces

Aanvragen voor projectfinanciering

Driemaal per jaar vindt er een (reguliere) oproep tot aanvragen plaats. Verzoeken tot € 50.000,- kunnen dan middels een standaardformulier worden ingediend. Deze procedure voor het behandelen van de aanvragen voor financiering binnen de oproepen tot aanvragen kent SDM sinds de tweede helft van 2016.

De behandeling van elke oproep tot aanvragen bestaat uit twee rondes. In de eerste ronde worden binnengekomen aanvragen door tenminste twee personen uit het programmteam gelezen en beoordeeld. Om in aanmerking te komen voor financiering moet een initiatief qua thematiek en vorm aansluiten bij de doelstellingen, kernwaarden en prioriteiten van SDM zoals beschreven in de oproepetekst. Verder wordt een voorstel onder andere beoordeeld op effectiviteit, originaliteit en haalbaarheid.

Als een voorstel wordt doorgezet naar de tweede beoordelingsronde, worden door het team aanvullende vragen gesteld en kan een afspraak worden ingepland. In deze fase worden regelmatig onafhankelijke experts geconsulteerd. In de tweede ronde wordt bij iedere aanvraag een advies opgesteld, dat door de programmanager ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de directeur-bestuurder.

Aanvragen voor meerjarige financiering

Het werk van een aantal organisaties sluit dusdanig goed aan bij de pijlers en prioriteiten van SDM, dat er in de afgelopen jaren meermalig projectfinanciering aan hen is toegekend. In 2017 is vanuit deze context een apart traject ingericht voor meerjarige financieringsaanvragen. Een meerjarige financiering is niet geoormerkt voor een specifiek project, maar kan worden ingezet ter ondersteuning van het algemene werk van een organisatie. Een aanvraag hiervoor kan alleen worden ingediend op uitnodiging van SDM. Tijdens het meerjarige aanvraagproces vragen we een select aantal organisaties om inzicht te geven in onder andere de organisatiestructuur, de kerntaken en langetermijnvisie. Gedurende een toekenningsperiode is er regelmatig contact met de gesteunde organisaties en waar mogelijk en relevant biedt SDM ondersteuning in ontwikkelingsbehoeften. De besluiten over de meerjarige aanvragen in 2020 zijn per 2021 van start gegaan.

Buitengewone financieringsverzoeken

Personen of organisaties met een (project- of institutionele) financieringsaanvraag hoger dan € 50.000,-, een participatieverzoek of een leningsverzoek kunnen buiten de oproepen een voorstel op hoofdlijnen toesturen. Deze worden in de wekelijkse teamvergadering besproken. Naar aanleiding van de toegezonden informatie wordt een inschatting gemaakt van de waarschijnlijkheid dat het verzoek gehonoreerd wordt. Gezien het beperkte budget van SDM, is de kans hierop meestal klein. Wanneer de kans op financiering reëel lijkt, wordt een afspraak ingepland.

Monitoring en evaluatie

Bij toekenning van een financieringsverzoek spreekt SDM met de aanvrager af dat er na afloop van de financieringsperiode een inhoudelijke en financiële rapportage wordt gestuurd. Hierin staat beschreven of de voorgenomen doelen uit het plan behaald zijn en welke zaken goed en minder goed zijn verlopen. Bij grotere toekenningen en meerjarige steun wordt door het programmteam ook tussentijds contact gezocht om te monitoren hoe het initiatief verloopt.

Feedback en klachten

In tegenstelling tot publieke instellingen die de taak hebben overheidsmiddelen te verdelen, zijn particuliere fondsen zoals SDM niet onderworpen aan rechtsbescherming middels het stelsel van de Algemene wet bestuursrecht. Er kan dan ook geen sprake zijn van aanspraak op een gift van SDM of van aanspraak op heroverweging van een genomen besluit.

Omdat SDM veel belang hecht aan zorgvuldige besluitvorming en feedback hiervoor onmisbaar is, hebben aanvragers na iedere beoordelingsronde de mogelijkheid om telefonische feedback te ontvangen. Klachten of vragen kunnen ook per e-mail of brief naar SDM worden gestuurd. Hierop volgt altijd een persoonlijke reactie.

Belangenvermenging

Het Nederlandse maatschappelijk middenveld is relatief klein. Daarbij vindt SDM het belangrijk om juist maatschappelijk betrokken en actieve mensen in te zetten bij het beoordelen van financieringsaanvragen. Daarom kan het voorkomen dat iemand die bij of voor SDM werkt op persoonlijke titel betrokken is bij een project dat in aanmerking komt voor financiering, of iemand binnen een aangemeld project goed kent. Het beleid van SDM vraagt dat deze persoon dit vooraf meldt en zich verder onthoudt van het beoordelingsproces. Wanneer de directeur-bestuurder op enige wijze betrokken is bij een aanvraag, wordt het uiteindelijke besluit tot financiering voorgelegd aan de raad van toezicht. ■

Interview door Lisa Peters

Haperende wifi, jengelende kids en tóch vechten voor onze rechten

Hoe gooide COVID-19 roet in het eten van de plannen van de organisaties die Stichting Democratie en Media steunt? En hoe kon hun werk, met kunst- en vliegwerk, toch doorgaan?

De 81-jarige Arie van Dam glimlacht naar de eerstejaars mbo-theaterstudenten die aan zijn lippen hangen. Hij zit in een fluweelrode zetel te midden van het podium in het Plein Theater in Amsterdam-Oost. Op de projectie ter grootte van een bioscoopscherm voor hem zweven 23 gezichten. "Wat is uw meest indrukwekkende herinnering uit de oorlog?" galmt het door de zaal. "Hoe is de wijk erdoor veranderd?" En: "Voelde u zich vrij na Bevrijdingsdag?"

Het interview is onderdeel van Theater Na de Dam, dat in heel Nederland voorstellingen organiseert direct na de Nationale Dodenherdenking. Een groot deel daarvan is met jongeren, die in de geschiedenis van hun buurt duiken en ouderen interviewen over hun ervaringen. Die gesprekken vormen de basis voor een voorstelling.

Als er één grantee van Stichting Democratie en Media (SDM) is die in de uitvoering door COVID-19 is geraakt, dan is het Theater Na de Dam wel. "Bij ons draait het hele jaar om die ene dag: 4 mei," zegt artistiek leider Jaïr Strandens aan de telefoon. Toen de eerste lockdown halverwege maart 2020 werd uitgeroepen, stonden meer dan honderd theatermakers in de startblokken. Strandens: "Het enige wat ze konden, was wachten."

'Mensen geven energie, schermen vreten het'

Hoofd boven water houden "Oh die eerste weken, het was zo zoeken!" verzucht Jelle Klaas. Hij is directeur van het Public Interest Litigation Project (PILP) van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, dat activisten en ngo's bijstaat die rechtszaken tegen de overheid willen aanspannen. "Hoe krijgen we in vredesnaam ons werk vanuit huis voor elkaar en wat vinden we er eigenlijk van dat de overheid onze mensenrechten op allerlei manieren beperkt? En dan tussendoor nog proberen om onze kinderen op tijd aan het schoolwerk te krijgen."

Ook SDM zette alle zeilen bij. "We realiseerden ons gelijk: deze pandemie heeft een enorm effect op de mensen voor wie wij dagelijks in touw zijn," zegt directeur Nienke Venema aan de telefoon. Anderhalve week na het uitroepen van die eerste lockdown stuurde SDM een enquête uit naar iedereen die steun ontving. Hoe gaat het met je? Waar loop je tegenaan? En ga je het financieel redden?

"Mensen geven energie, schermen vreten het," was een van de antwoorden. Ook de rest van de reacties was representatief voor thuiswerkend Nederland: mensen hadden last van gebrekkige wifi, jengelende kinderen en concentratieproblemen.

Reden voor digitale burgerrechtenorganisatie Bits of Freedom om de 6-urige werkdag in te voeren. Meer werken mocht, maar hoefde niet. "Ik vind dat onderdeel van goed werkgeverschap," zegt directeur Evelyn Austin, terwijl ze een ommetje loopt. "In een pandemie kan je het niet maken om de druk op je werknemers nog verder op te voeren. Mensen moeten ontzien worden, zonder dat ze zich schuldig hoeven te voelen," vindt Austin. »

» **Alles in aangepaste vorm** Terug naar die zaal in Amsterdam-Oost, een paar weken later bij de repetitie. “Het is nogal improviseren,” zegt regisseur Isa van Dam, terwijl ze een blauw-beige tentje opzet voor de volgende scène. 3 van de 23 studenten zijn aan het herstellen van corona, nog eens 7 zitten thuis met klachten. “Wie zou je als eventuele stand-in willen?” vraagt ze aan theaterstudent Marit, die net haar bijdrage aan de livestreamvoorstelling heeft geoefend en op haar hurken aanpassingen bij de tekst schrijft.

Aan de telefoon is Stranders van Theater Na de Dam er even stil van. “Het was onvoorstelbaar. De theaters waren dicht, maar in het hele land werkten theatermakers tegen de klippen op.” Er kwamen hoorspelen, voordeurvoorstellingen, verhalende tafelkleden en QR-code-monologen. Tegen alle verwachtingen in gingen in 2020 iets meer dan 100 voorstellingen door, zij het in aangepaste vorm.

Aan die digitale vorm kon Jelle Klaas van PILP maar moeilijk wennen. “Kleine besprekingen zijn prima via Zoom. Maar een online rechtszitting vind ik vreselijk. Ik zie de gezichtsuitdrukkingen van de rechters niet en mis de lichaamstaal van andere advocaten.” Klaas had de twijfelachtige eer om de eerste Skype-rechtszitting van de Raad van State te voeren. “De camera stond scheef en het leek alsof ze er een kilometer vanaf zaten. Normaal komt een groep steunbetuigers met ons mee, nu kregen we slechts drie inlogcodes, omdat het Skype-account van de rechtbank niet meer deelnemers aankon.”

Bergen werk, belangrijker dan ooit

Pas na die eerste weken ontstond ruimte voor de vraag: wat betekent dit eigenlijk voor ons werk? PILP, dat strategisch procedeert voor mensenrechten, kreeg verzoeken van verschillende kanten. “Een deel wilde betere bescherming tegen het virus en rechtszaken vóór strengere maatregelen,” zegt Jelle Klaas. “Anderen vonden de lockdown belachelijk, want er zou geen virus zijn. Met ons wilden ze zaken aanspannen om alles weer open te krijgen.” PILP besloot geen stelling in te nemen over het geheel aan maatregelen, maar voerde zaken op deelonderwerpen zoals het demonstratierecht.

Ook bij Bits of Freedom was het werk relevanter dan ooit, met een digitale infrastructuur die in een groeispurt zat. “Er lagen bergen werk,” zegt directeur Austin. De digitale rechtenclub voerde een onderzoek uit naar privacyvriendelijke videobeltools, waarbij Jitsi als minst slechte optie uit de bus kwam. Het team zat boven op de CoronaMelder-app van de overheid én lobbyde bij Kamerleden om te voorkomen dat telecomproviders locatiegegevens moesten delen met het RIVM en CBS. Eigenlijk had Bits of Freedom in 2020 drie nieuwe collega's moeten aannemen. Maar om financieel noodweer te voorkomen, werd dat er één. Austin: “Zodat we 2020 en 2021 zonder zorgen doorkomen.”

Er zaten ook onverwachte gouden randjes aan de beperkingen. Bij Theater Na de Dam vonden ouderen het gemakkelijker om de brug naar de jongeren te slaan, die voor het eerst, zij het in verdunde vorm, konden proeven aan de ware betekenis van dat woord ‘vrijheid’.

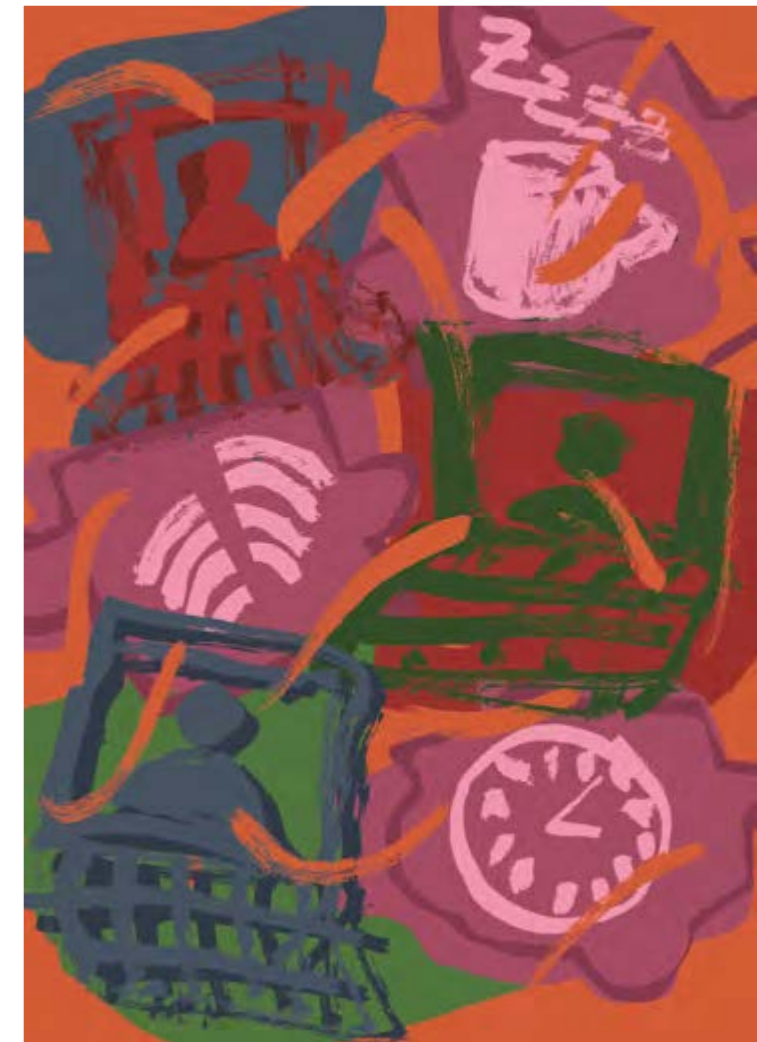
‘Of ik me daarna vrij voelde? Ik voelde me meer thuis dan vrij’

Never waste a good crisis

Welke aanpassingen pakten verrassend goed uit en bleken blijvertjes? “We waren nooit zo van het thuiswerken,” zegt Evelyn Austin, “maar we gaan flexibeler worden en de tijd op kantoor doelgericht invullen.” Jelle Klaas hoopt dat hij kleine overleggen digitaal kan blijven doen om onnodig reizen te voorkomen. En bij Theater Na de Dam is de rekbaarheid van het begrip ‘theater’ een mooie les, aldus Jaïr Stranders.

Het effect van de pandemie op lange termijn blijft spannend, vindt Venema van SDM: “Ik ben weleens bang dat organisaties alsnog zullen omvallen. Tegelijkertijd is iedereen zo ongelofelijk vindingrijk geweest. Als er één ding is dat me zal bijblijven van afgelopen jaar, dan is het wel de veerkracht van de mens.”

“Of ik me daarna vrij voelde? Ik voelde me meer thuis dan vrij,” citeert Marit de 81-jarige man die ze met haar klas interviewde. Ze maakt een buiginkje, slingert haar tas over haar schouder en loopt met een zwart mondkapje op haar kin de repetitiezaal uit. Naar haar klasgenoten, die voor het theatertje van de zon genieten alsof er nooit een pandemie is geweest. ■

Capaciteitsversterking:

Trainingsen, coaching en meet-ups

SDM biedt in toenemende mate ook non-financiële ondersteuning aan. Onder de noemer 'capaciteitsversterking' worden onder meer trainingen, coachingsmogelijkheden en organisatieontwikkelingstrajecten beschikbaar gesteld voor reeds gesteunde mensen en organisaties. Ook initieert SDM steeds vaker bijeenkomsten die zijn bedoeld om onderlinge uitwisseling van kennis en vaardigheden te faciliteren en relevante netwerken te versterken.

In 2020 vonden de volgende activiteiten plaats onder de noemer capaciteitsversterking:

Online meet-ups

Wat: Een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten om kennis en vaardigheden uit te wisselen, dilemma's voor te leggen en ideeën te pitchen. Onderwerpen worden door de aanwezigen zelf bepaald.

Wanneer: 19 juni, 23 oktober en 27 november 2020

Thema('s): Onder andere: welke publieke data zouden openbaar moeten zijn; het belang van excuses voor het Nederlandse koloniaal verleden; en het betrokken houden van vrijwilligers tijdens de periode van thuiswerken.

Training & coaching 'Online facilitation'

Wat: Een training van twee dagdelen met optioneel twee uur coaching.

Door: Laura Grassi

Wanneer: 9 en 16 oktober 2020

Thema('s): Het ontwerpen, organiseren en faciliteren van succesvolle online bijeenkomsten met behulp van (digitale) tools.

Training & coaching 'Vrijwilligers en gedeeld leiderschap'

Wat: Een training van één dagdeel met optioneel twee uur coaching

Door: Sandra Ball

Wanneer: 6 november 2020

Thema('s): Hoe met gedeeld leiderschap een duurzame schil van verantwoordelijke, betrokken mensen (vrijwilligers) te bouwen op basis van het zogenaamde sneeuwvlokmodel.

Aan het begin van de COVID-pandemie is contact opgenomen met alle door SDM gefinancierde organisaties en personen om te inventariseren of (aanvullende) ondersteuning nodig was. Op basis van deze gesprekken zijn o.a. enkele garantiestellingen aangeboden en aanpassingen doorgevoerd. Ook zijn vergoedingen geboden voor digitale hulpmiddelen die noodzakelijk waren voor het werken op afstand. ■

“75 jaar later, ongewoon stil”

5 februari 2021, een bewolkte, grijze vrijdagochtend. Het is ongewoon stil. Vandaag denken we aan hen die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog met gevaar voor eigen leven voor het illegale Parool hebben ingezet en dit niet hebben overleefd. Met een mondkapje op betreed ik de Algemene Begraafplaats in Zandvoort. Omdat er een pandemie heerst, is het comité dat bloemen legt bij het graf van Wim Gertenbach en zijn familie minimaal.

– **Karlijn Bink** is historica en werkt als bureaucoördinator bij Stichting Democratie en Media. Zij coördineert jaarlijks de 5-februariherdenking ter nagedachtenis aan hen die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog met gevaar voor eigen leven voor het illegale Parool hebben ingezet en dit niet hebben overleefd. Haar column gaat over deze herdenking.

Na de herdenking in Zandvoort gaan we naar de Eerebegraafplaats in Bloemendaal. Een indrukwekkende, serene plek in een prachtig duinlandschap. En ook hier is het veel te stil. In 2021 is het 75 jaar geleden dat de fusillade voor het eerst werd herdacht. En juist 75 jaar later zijn er voor het eerst geen nabestaanden bij aanwezig. Die stilte, dat gemis, voelt onwerkelijk.

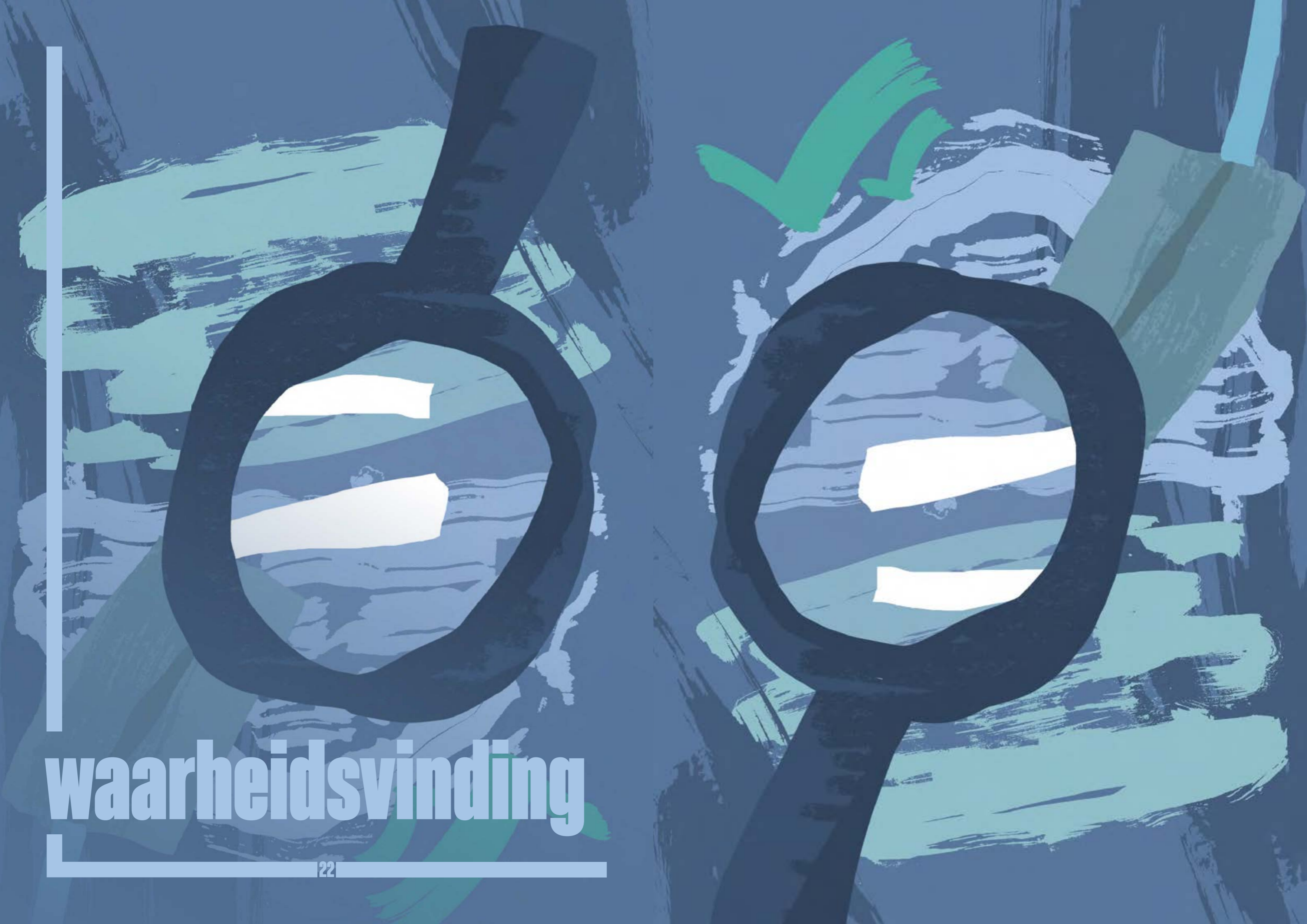
We leggen rode tulpen bij de gedenksteen van Rob Douma, Lou Gerrese, Wibo Lans, Herman Meinardi, Jaap Melkman, Lambert Rima, Franciscus Robbe, Nico Snijders, Willem de Tello, Jules Varwijk, Jan Zwanenburg en Krijn Breur, bij de gedenksteen voor hen die niet zijn teruggevonden of in een concentratiekamp zijn omgekomen, en bij alle anderen die niet op 5 februari zijn overleden maar zich wel hebben ingezet voor het illegale Parool tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Tijdens de twee minuten stilte denk ik aan de keuzes die zij maakten en de gevolgen die dat voor hen had. Ze drukten een blad en brachten het rond, deden wat ze moesten doen om het vrije woord te verspreiden in tijden dat daar de dood op kon volgen. Wat een moed en durf en geloof in waarden die nu vanzelfsprekend lijken: vrijheid van meningsuiting, vrije pers, waarheidsvinding.

Na de bloemen, de stilte en het hijsen van de vlag is de herdenking afgelopen. Die middag zullen familieleden en betrokkenen bij het illegale Parool zelf naar de begraafplaats komen om op hun manier stil te staan bij wat deze, en andere, mensen hebben gedaan. Het is zo jammer dat we elkaar dit jaar niet in het Dorpshuys kunnen ontmoeten om

samen de gebruikelijke broodjes en kroketten te eten en te luisteren naar een bloemlezing van iemand die heden met verleden verbindt. Dit jaar blijft het stil. En daarom spreekt het verleden des te meer:

“Bedenkt steeds waar ik voor viel en door welk stelsel”
“De stille krachten zullen eind’lijk overwinnen”
“Liever staande sterven dan knielend leven”
“Tegen de geest vermogen de bajonetten niets.”
“Hij viel in de strijd voor vrijheid en recht”. ■

waarheidsvinding

Belastingontwijking door wapenproducenten

THE INVESTIGATIVE DESK

Wat: The Investigative Desk onderzoekt de rol van Nederland als financiële spil in de defensie-industrie. Nederland produceert weinig wapens, maar vervult desondanks een centrale functie in het internationale wapencircuit. Bedrijven schuiven hun winsten via Nederland naar fiscaal voordelige eindbestemmingen of gebruiken Nederland als vestigingsplaats van hun hoofdkantoor. investigativedesk.com
Hoe: In het kader van dit onderzoek werden jaarverslagen van twaalf van

de vijftig grootste wapenproducenten doorgespit, dubieuze wapendeals onderzocht en geldstromen blootgelegd. Gesprekken met deskundigen verklaren onduidelijkheden en geven context. Naast de Nederlandse journalisten van The Investigative Desk werkten journalistieke partners uit Duitsland, Israël en India mee aan het project.
Waarom gesteund: "Door dat multinationals via het Nederlandse systeem belasting kunnen ontwijken, ondermijnt Nederland buitenlandse

rechtsstaten. Daarnaast faciliteert het een gebrek aan transparantie, waardoor overheden die wapens aankopen en de bedrijven die ze verkopen moeilijk toerekenbaar gehouden kunnen worden. Het is belangrijk dat daarom onderzocht wordt hoe deze belastingconstructies eruitzien en welke misstanden er mogelijk achter schuil gaan, zodat de Nederlandse overheid ter verantwoording geroepen kan worden voor het faciliteren van deze misstanden." – **Willem Lenders**, programmamedewerker

SP/T
ONDERZOEKSCOLLECTIEF

Dubbele Petten in de waterschappen

COÖPERATIE SPIT

Wat: Bij Nederlandse waterschappen is de politiek ambtsdrager verantwoordelijk voor integriteit. Om te kijken hoe deze zelfhandhaving bij waterschappen in de praktijk werkt, heeft Spit onderzoek gedaan naar de nevenfuncties van bestuurders. spit.com
Hoe: De onderzoekers hebben een database aangelegd met de in totaal 2289 nevenfuncties van de 642 bestuursleden. Wat blijkt? Niet alleen zijn (rijke) boeren oververtegenwoordigd, ook 'vergeten' bestuurders toevallig net de

meest interessante nevenfuncties op te geven.
Waarom gesteund: "Hoewel de waterschappen een belangrijk onderdeel vormen van ons staatsbestel, is hier relatief weinig aandacht voor in vergelijking met andere (centrale) overheidsorganen. Sterk aan dit project is dan ook dat Coöperatie Spit de waterschappen onder andere m.b.t. integriteit kritisch tegen het licht houdt, waarmee de coöperatie bijdraagt aan de controlerende taak van journalistiek." – **Sümeyye Ekmekci**, programmamedewerker

Invisible Links

LIGHTHOUSE REPORTS

Wat: De afgelopen twee jaar heeft Lighthouse Reports haar licht laten schijnen op de discutabele Europese wapenexport. Er werd onthuld waar wapens terechtkomen en welke impact ze hebben. Bovendien is verkoop slechts een deel van het plaatje. Lucratieve aftersalescontracten laten vaak een onzichtbaar aandeel in controversiële conflicten achter. euarms.com

Hoe: Het onderzoek toont aan hoe beide kampen in de Libische burgeroorlog (Turkije en de Emiraten) ondersteund werden door Europese bedrijven. Ook werd aangetoond hoe Frankrijk Saudische militairen traint voor hun strijd in Jemen.

Waarom gesteund: "Sterk aan dit onderzoeksjournalistieke project is dat het zich richt op zogenaamde 'post-delivery servicecontracten', die tot op heden relatief weinig zijn onderzocht. Hierdoor ontsnapt deze problematiek vaak aan de aandacht van ngo's en de publieke opinie, terwijl het onduidelijk is in hoeverre verschillende Europese landen en bedrijven op deze manier bijdragen aan mensenrechtenschendingen in andere landen. Dit project is dan ook van belang om hier inzicht in te krijgen en transparantie hierover aan te jagen." – **Sümeyye Ekmekci**, programmamedewerker

Nieuwe kruisvaarders

SANDER RIETVELD

Wat: Onderzoeksjournalist Sander Rietveld onderzoekt in *Nieuwe Kruisvaarders* de opvallende connecties tussen conservatief christendom en rechts-populisme. Christelijke en radicaal-rechtse activisten vormen internationale netwerken met als doel de verdediging van 'traditionele waarden' en de 'christelijke cultuur'. Met de democratische rechtsstaat hebben ze vaak weinig op. twitter.com/rietvelds

Hoe: Door grondig onderzoek van conservatieve netwerken en internationale geldstromen ontstaat een gedetailleerd beeld van het verbond tussen gelovigen en rechtse populistten. Rietveld onderzoekt zijn eigen orthodox-protestantse verleden en spreekt met calvinistische geldschietters, evangelische eindtijdpredikers en katholieke activisten die dromen van een christelijk rijk.

Waarom gesteund: "Er is weinig transparantie over hoe populistische partijen in Nederland zichzelf organiseren en financieren, terwijl de democratie door hun antirechtsstatelijke standpunten enorm onder druk komen te staan. Om onze democratie gezond te houden en de rechtsstaat te kunnen beschermen is het van belang om hier inzicht in te krijgen. En het profiel van Sander Rietveld gaf ons vertrouwen dat dit op zorgvuldige wijze zou gebeuren, wat ook werd bevestigd na publicatie."

– **Willem Lenders**, programmamedewerker

Interview Bas van Beek - Platform Authentieke Journalistiek

Shell Papers: de banden tussen Shell en de Nederlandse overheid

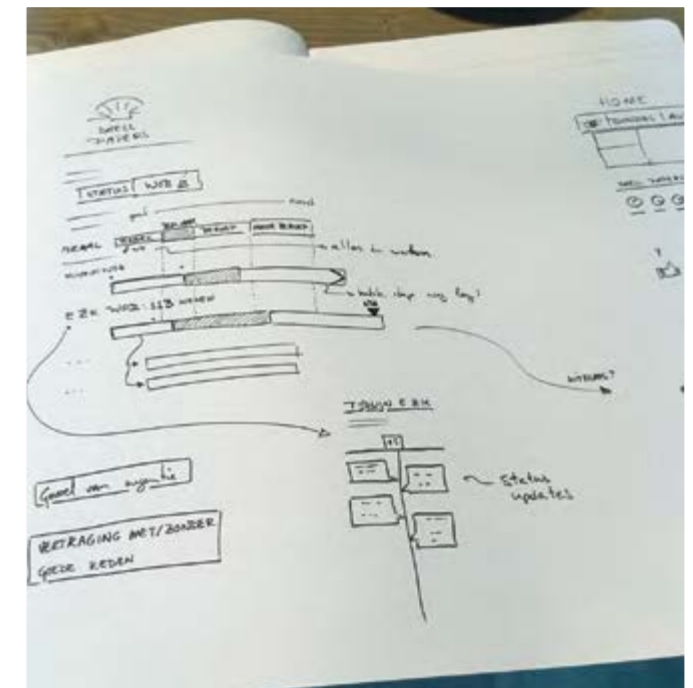
De Shell Papers is een journalistiek onderzoek naar de invloed van Shell op de lokale, regionale en landelijke overheid. Met een verzoek op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) zijn duizenden documenten van, naar en over Shell opgevraagd bij verschillende overheidsorganen.

Platform Authentieke Journalistiek

Zeven jaar geleden richtte Bas van Beek met drie andere onderzoeksjournalisten Platform Authentieke Journalistiek (PAJ) op. Dit journalistieke samenwerkingsverband focust zich op de relatie tussen de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven. De Wob vormt stevast onderdeel van de onderzoeksmethodiek van PAJ. Van Beek: "De afgelopen jaren is deze wet, die burgers en journalisten in staat stelt om een kopie van overheidsdocumenten op te vragen, een lichte persoonlijke fascinatie geworden." Inmiddels draagt Van Beek de verantwoordelijkheid voor alle Wob-verzoeken van Follow the Money en PAJ.

Shell Papers Het Shell Papers-project is het grootste onderzoek van PAJ tot nu toe en wordt uitgevoerd in samenwerking met lokale omroepen RTV Drenthe en RTV Noord. Publicaties verschijnen zowel daar als op Follow the Money.

In 17 Wob-verzoeken naar ministeries, provincies en gemeentes vraagt PAJ om alle documenten - e-mails, memo's, beleidsstukken en zelfs WhatsApp-berichten - sinds 2005 die afkomstig zijn van, gericht zijn aan, of gaan over Shell.

Invloed op beleid Van Beek: "Het doel is inzicht te krijgen in de relatie tussen de Nederlandse overheid en Shell." Shell is namelijk een hoofdrolspeler rond allerlei grote thema's die politiek en samenleving in beroering brengen: klimaatverandering en natuurlijk de aardbevingen in Noord-Nederland als gevolg van de gaswinning door de NAM, een dochterbedrijf van Shell en ExxonMobil. Maar ook rond fiscaal beleid - denk aan de afschaffing van de dividendbelasting - roert het bedrijf zich in de Haagse achterkamers. >>

'De afgelopen jaren is de Wob een lichte persoonlijke fascinatie geworden'

Bas van Beek...

...informeert: "Tussen 1990 en 1998 financierden Shell, Hoogovens, DSM en 22 andere grote bedrijven de prominente Nederlandse klimaatscepticus Frits Böttcher voor het zaaien van twijfel over de klimaatwetenschap en het broeikas-effect."

...geïnspireerd door: "Roger Vleugels, onze juridisch vertegenwoordiger in dit Wob-verzoek, heeft een enorme dossierkennis over Nederlandse Wob-procedures en is een enorme steunpilaar en inspiratiebron voor dit project. Daarnaast is de Amerikaanse auteur en onderzoeker Steve Coll een inspiratiebron, vanwege zijn omvangrijke onderzoek naar oliebedrijf ExxonMobil en het boek dat hij daarover schreef: *Private Empire: ExxonMobil and American Power*."

...activeert: "Volg het Shell Papers-dossier op Follow the Money. Duik de documenten in en stuur ons tips. Hoe meer mensen dit doen, hoe groter de publieke druk wordt voor de ministeries, gemeenten en provincies die wij hebben aangeschreven om op passende wijze met het verzoek aan de slag te gaan."

» **Wob** De Wob is het wettelijke instrument bij uitstek, in theorie althans, om inzicht te krijgen in de invloed van de oliemultinational op het Nederlandse binnen- en buitenlandse beleid. Van Beek: "In theorie, omdat in de praktijk het recht op inzage in overheidsdocumenten onder druk is komen te staan. De tegenwerking vanuit de Rijksoverheid rond Wob-verzoeken is inmiddels algemeen bekend en omstreden: de afgelopen jaren zien we steeds vaker dat Wob-verzoeken vertragingen oplopen, er meer gelakt wordt, of verzoeken in hun geheel afgewezen worden."

'Kijk met ons mee is de boodschap'

Dertien afwijzingen Ook de Shell Papers is hier een slachtoffer van. Hierdoor zijn Van Beek en zijn collega's, meer dan ze eigenlijk van plan waren, gaan schrijven over de gang van zaken in de afhandeling van het verzoek. "Twee jaar na indiening heeft pas één bestuursorgaan, de gemeente Assen, de documenten geleverd. De gemeente Groningen en de provincies Groningen en Drenthe zijn met het verzoek aan de slag en zullen hopelijk binnenkort de documenten openbaren. Zij zijn niet bezweken onder de druk van het ministerie van EZK om de boeken gesloten te houden. De andere overheden, dertien in totaal, hebben het verzoek wel afgewezen*"

Lezers doen mee Van Beek vertelt dat de insteek van de Shell Papers altijd is geweest om lezers actief te betrekken bij de Wob-procedure en toegang te verlenen tot de vrijgegeven documenten. In het Shell Papers-dossier op Follow the Money kunnen lezers de 2500 documenten uit Assen dan ook inzien. "Kijk met ons mee is de boodschap. Als je iets opvalt kun je ons door middel van één klik op de hoogte stellen." Het publiek geeft gehoor aan de oproep: binnen enkele dagen na publicatie komen er honderden tips binnen.

'Twee jaar na indiening heeft pas één bestuursorgaan, de gemeente Assen, de documenten geleverd'

Wob-cultuur Met het omvangrijke Wob-verzoek zwemmen de onderzoekers tegen de stroming in. Tegen de gewoontes die heersen in de Nederlandse Wob-cultuur. Van Beek: "We hebben niet bepaald de wind mee qua openheid en transparantie in dit land, wat niet enkel aan de 'Ruttedoctrine' ligt." Er heerst volgens Van Beek een bepaalde mentaliteit, onder zowel ambtenaren als »

* De officiële reden van afwijzing is dat de bestuurlijke aangelegenheden te breed zouden zijn. De term 'bestuurlijke aangelegenheden' is Wob-jargon voor waar het verzoek betrekking op heeft. Een voorbeeld is 'correcte omgang met publieke middelen' of 'energietransitie'. Het is nooit eerder voorgekomen dat een verzoek om deze reden is afgewezen. PAJ is tegen deze afwijzing in bezwaar gegaan. Waarschijnlijk zal in de loop van 2021 een zitting plaatsvinden.

‘Het is aan ons om onderzoek te doen en het maatschappelijk debat te voeden met feiten over dit vraagstuk’

» sommige journalisten, dat journalisten het ambtenaren niet te moeilijk moeten maken en genoeg moeten nemen met minder openbaarheid. Over transparantie wordt vaak in informeel mondeling overleg onderhandeld waarbij te vaak grote concessies worden gedaan op Wob-verzoeken, ook als daar geen juridische basis voor is.

Waarheidsvinding Het team van PAJ neemt echter geen genoeg met minder transparantie. Van Beek: “Als journalisten is ons doel vrij beperkt: we creëren, als het project slaagt, meer openheid over de relatie tussen de politiek en Shell.” Wat er uiteindelijk met die kennis gebeurt is volgens Van Beek niet aan PAJ, maar het project is wel gestart vanuit het besef dat er een maatschappelijke behoefte is aan transparantie over deze relatie. “Het is aan ons om onderzoek te doen en het maatschappelijk debat te voeden met feiten over dit vraagstuk. En of het nou gaat om het tempo van de energietransitie, de gaswinning in Noord-Nederland of belastingontwijking: meer inzicht in de achterliggende oorzaken, inclusief de rol van Shell hierin, is nuttig voor wie daar oplossingen voor wil bedenken, welke dat ook mogen zijn.” ■

- ftm.nl/shellpapers
- authentiekejournalistiek.org

Column Kim van Keken - Het kleine zoeklampje

“Veel Nederlanders zijn hartstikke tevreden met hun leven.”

Het vrolijke zinnetje dat midden in de coronacrisis pontificaal in mijn ochtendkrant stond afgedrukt was zo opmerkelijk dat ik het nog eens las. En nog eens, terwijl ik voor de zekerheid de slaap uit mijn ogen wreef.

Het was echt waar. De onderzoekers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bevragen ieder jaar achtduizend Nederlanders over hun persoonlijk welzijn. En in 2020, terwijl een pandemie door het land raasde, gaf 66 procent van hen het leven het rapportcijfer zeven of zelfs hoger.

Dit zijn de mensen die een goede gezondheid hebben, een rijkelijk gevulde portemonnee, een leuke baan en een fijne woning in een veilige omgeving. Hoewel de lockdown met de dichte theaters, musea en horeca heus ook ongemakken meebracht, gaf driekwart van de hoger opgeleiden het eigen leven een hoog cijfer.

De hoger opgeleiden, ja. Want het nieuws had ook kunnen zijn dat de kloof tussen *haves and have-nots* alleen maar is gegroeid tijdens de coronapandemie. Uit hetzelfde onderzoek van het CBS blijkt namelijk ook dat middelbaar opgeleiden al een stuk minder vaak tevreden zijn en dat 44 procent van de lager opgeleiden het leven een zesje of veel minder geeft.

Juist de zwakste schouders dragen de zwaarste lasten tijdens de coronacrisis. Juist zij kunnen minder vaak thuiswerken en lopen daardoor een groter risico op be-

smetting. Zij zijn degenen die vaak flexwerken en als eerste eruit vliegen. Zij zijn degenen met een minder sterke lobby waardoor het in de politiek en media toch net iets minder over hen gaat.

Die kloof wordt alleen maar zichtbaar door goede journalistiek.

Het waren immers de onderzoeksjournalisten van Investico die het nieuws brachten dat werknemers in distributiecentra onvoldoende afstand kunnen houden van elkaar. Terwijl ambtenaren succesvol lobbyden

voor een thuiswerkvergoeding van € 500 (denk aan koffie, elektra en toiletpapier), bleven deze distributiemedewerkers onzichtbaar. Want ook de controle-instanties keken even weg.

Dankzij goede journalistiek staat daar dan toch een klein zoeklampje op. Dankzij journalisten kwamen we erachter dat slachthuizen coronabrandhaarden zijn. Het onderzoekscollectief Spit, waarvoor ik werk, beschreef hoe de allerrijksten ruimhartig gebruikmaakten van de overheidssteun, om vervolgens wél flexwerkers subiet op de keien te zetten. En NRC meldde dat managers van het Meander Medisch Centrum in Amersfoort de – toch al schaarse – vaccins gebruikten die bedoeld waren voor verpleegkundigen en artsen in de acute zorg.

Het is maar een kleine bloemlezing van al die goede onderzoeksverhalen die tijdens de pandemie werden en worden gemaakt. Ze leveren een fundamentele

bijdrage aan het publieke debat. Want zolang armen twee keer zoveel kans hebben om te overlijden aan corona, zoals het CBS onlangs ook meldde, vallen er nog heel wat tegels te lichten. ■

- **Kim van Keken** is een Nederlandse onderzoeksjournalist en schrijft onder andere voor *De Groene Amsterdammer* en *Vrij Nederland*. Momenteel doet ze als lid van onderzoekscollectief Spit onderzoek naar ‘Dubbele petten in de waterschappen’ (pag. xxx). In haar column maakt ze duidelijk hoe belangrijk de rol is van onderzoeksjournalistiek in crisistijd.

media-
innovatie

Mentorenprogramma

VROUW & MEDIA

Wat: Het Mentorenprogramma van Stichting Vrouw & Media koppelt vrouwelijke journalisten met een gerichte coachings- of ontwikkelingsvraag aan meer ervaren vrouwelijke kopstukken uit de journalistiek. vrouwenmedia.com

Hoe: Middels individuele coachingsessies begeleiden mentoren de deelnemers in hun zoektocht naar nieuwe vaardigheden, een breder netwerk of het maken van een productie. De gezamenlijke aftrap, tussentijdse bijeenkomsten en een afsluitend evenement staan niet alleen in het teken van persoonlijke ontwikkeling, maar

ook van het verstevigen van het journalistieke vrouwenennetwerk.

Waarom gesteund: *“Er is nog altijd sprake van (onbewust) seksisme op de werkvloer bij mediaorganisaties en de genderverhouding in de hogere lagen is zelden representatief. Sterk aan dit programma is dat ze willen aanmoedigen dat de vrouwen in het netwerk elkaar vooruit helpen, waardoor de successen van gevestigde journalisten ook een positieve impact hebben op de carrières van opkomende journalisten. Het biedt een veilige plek in een sector die gedomineerd wordt door mannen.”* – Willem Lenders, programmamedewerker

Martin van Amerongen-fellowship

STICHTING 1877/DE GROENE AMSTERDAMMER

Wat: Het Martin van Amerongen-fellowship biedt jong journalistiek talent met een biculturele achtergrond de kans om het vak te leren door een jaar mee te draaien op de redactie van *De Groene Amsterdammer*. groene.nl

Hoe: Martin van Amerongen-fellows bekwamen zich in nauwe samenwerking met een team van ervaren redacteuren verder in de geschreven journalistiek. Fellows ontwikkelen zich snel, trekken aandacht en maken door het fellowship meer kans op een vaste plek in de journalistiek.

Waarom gesteund: *“Biculturele journalisten krijgen via dit fellowship de ruimte om hun vaardigheden door te ontwikkelen in een faciliterende, professionele omgeving, terwijl ze schrijven over thema's die zij belangrijk achten. Hiermee vergroot het fellowship de diversiteit in de media en draagt het bij aan het versterken van het publieke debat. Hoewel de impact van dit relatief kleinschalige project beperkt is, draagt het op stabiele wijze bij aan het openen van deuren voor individuele biculturele journalisten.”* – Willem Lenders, programmamedewerker

De Coöperatie

ORGANISATIESTEUN

Wat: De Coöperatie is een coöperatieve redactie en uitgever van freelancejournalisten en mediacollectieven, die journalisten steunt in hun werk en ondernemerschap. De initiatiefnemers willen hiermee tegenkracht bieden in een medialandschap dat wordt gekenmerkt door de macht van een klein aantal uitgeverijen, waarbij de opbrengsten van journalistiek niet altijd terugvloeien naar de journalistiek zelf. decooperatie.org

Hoe: De Coöperatie biedt allerlei voorzieningen die journalisten in vaste dienst op hun werk hebben, in een coöperatieve redactie waar freelancejournalisten zelf de baas zijn. Leden van De Coöperatie werken en ondernemen samen. De Coöperatie helpt hen bij het opstarten en financieren van eigen projecten en biedt werkruimte en technische ondersteuning bij de ontwikkeling van websites. Daarnaast investeert De Coöperatie in de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen, bijvoorbeeld door de directe verkoop van eigen artikelen aan lezers.

Waarom gesteund: *“De positie van freelance journalisten is precair en hun onderhandelingspositie ten opzichte van grote Nederlandse mediabedrijven is ongunstig. Wij vinden het belangrijk dat zij zich kunnen versterken en ook tegenwicht kunnen bieden waar nodig. De Coöperatie verhoudt zich continu tot dit vraagstuk en is niet bang om te experimenteren, waarmee ze een belangrijke rol vervullen in de journalistieke sector.”* – Willem Lenders, programmamedewerker

Podcastfestival 2020

STICHTING PODCASTNETWERK

Wat: Stichting Podcastnetwerk bevordert de podcastcultuur in Nederland. Ieder jaar organiseert de stichting het Podcastfestival: een groot evenement waarop het podcastmedium wordt gevierd en dé plek voor podcastmakers en -fans om elkaar te ontmoeten. In 2020 vond het plaats in vier steden tegelijkertijd: Amsterdam, Groningen, Nijmegen en Utrecht.

podcastnetwerk.nl | podcastfestival.nl

Hoe: Op het festival wordt inhoudelijk gereflecteerd op het medium en vinden liveshows en panelgesprekken plaats. Zo krijgen beginnende makers handvatten aangereikt en kunnen ervaren makers hun vaardigheden uitdiepen. Alle sessies en panels zijn terug te luisteren als podcast, zodat de kennis die op het festival verspreid wordt niet verloren gaat.

Waarom gesteund: *“In de afgelopen jaren heeft de podcast zijn plek opgeëist in het Nederlandse medialandschap en wordt het als volwaardig medium gezien. Doordat het podcast maken als vak echter nog relatief jong is, is er een behoefte onder makers om successen en good practices met elkaar te delen. Het podcastfestival weet op inspirerende wijze tegemoet te komen aan deze behoefte en daarmee de ontwikkeling van het vak in de Nederlandse context aan te jagen. Hiermee draagt het festival bij aan het innoveren van het medialandschap.”*

– Willem Lenders, programmamedewerker

Interview Brigitte Alfter - Arena for Journalism in Europe

Internationaal samenwerken in de journalistiek

Dataharvest, de jaarlijkse Europese Conferentie voor Onderzoeksjournalistiek begon met een "nee".

De afwijzing In 2004 diende Brigitte Alfter, een Duits-Deense journaliste en directeur van Arena for Journalism in Europe, een verzoek in op basis van de openbaarheid van bestuur voor inzage in de gegevens inzake de Europese gegevensverzameling rond de begunstigden van de zeker 50 miljard euro die gemoeid ging met het jaarlijkse EU-landbouwbeleid. Haar verzoek werd door de Europese Commissie afgewezen. "Naar aanleiding hiervan besloten wij - journalist Nils Mulvad, voorvechter van transparantie, Jack Thurston en ik - een Europees netwerk op te zetten, dat journalisten en maatschappelijke organisaties helpt om verzoeken in te dienen op nationaal niveau." Gezamenlijk verzamelden ze de gegevens om tot een compleet beeld te komen. Een aantal jaren later paste de Commissie het beleid hieromtrent aan, met als gevolg dat lidstaten nu verplicht zijn om de gegevens rond begunstigden van Europees geld jaarlijks in de maand mei te publiceren. Alfter: "In mei 2009 en 2010 kwamen zo'n 30 journalisten en data-experts bij elkaar om de gegevens rond de landbouwsubsidies te downloaden, te ontleden en te analyseren, en natuurlijk om gezamenlijke artikelen voor te bereiden voor het publiek in eigen land."

Liters koffie en enthousiasme Stel je voor: 20-30 journalisten die allemaal op hun computerscherm gericht zijn, van gedachten wisselen, onderzoek doen en artikelen voorbereiden. Stel je de drukke werkkamers voor, de broodlunches en de liters koffie. Maar ook de enthousiaste

'Stel je voor: journalisten die allemaal op hun computerscherm gericht zijn, van gedachten wisselen, onderzoek doen en artikelen voorbereiden'

sfeer, want grondige journalistiek, in samenwerking met kundige en toegewijde collega's, geeft voldoening. Zo begon het allemaal. Inmiddels is de conferentie uitgegroeid tot 590 deelnemers. De werkwijze is niet veranderd: het delen van kennis en elkaar helpen en inspireren om zo tot het volgende collectieve verhaal te komen. »

Brigitte Alfter...

...informeert: "Onthoud altijd dat er onzichtbare infrastructureschuilgaan achter goede journalistiek!"

...wordt geïnspireerd door: "De bevoegenheid van de journalisten die deelnemen aan Dataharvest EIJC! Het zijn allen uiterst professionele journalisten, of ze nou op het hoogste niveau van belangrijke mediakanalen werken, als freelancers of net beginnen: wat ze gemeenschappelijk hebben is hun toewijding aan goede journalistiek in Europa en het maatschappelijk belang dat zij dienen. Hun toewijding aan professionaliteit en aan de onderlinge samenwerking is even hartverwarmend als bemoedigend."

...activeert: "Arena is een diepgewortelde gemeenschap van mensen, maar tegelijkertijd is het een jonge organisatie die zich in een consoliderende fase bevindt. Je kunt helpen door onze activiteiten te promoten, ons aan te bevelen bij potentiële investeerders of door via onze website een donatie te doen."

» **Internationaal samenwerken** Net zoals de politiek, de zakenwereld en de rechtshandhaving internationaal samenwerken, moet de journalistieke wereld dit volgens Alfter ook doen. Alleen dan kunnen de juiste mensen ter verantwoording geroepen worden. "Zo is het bij de grote uitdagingen die wij in deze tijd het hoofd moeten bieden, zoals ongelijkheid en klimaatverandering, ook van groot belang dat er grensoverschrijdend wordt gewerkt." Voor journalisten is het bovendien belangrijk dat zij zich in de nabijheid van hun publiek bevinden, zodat ze in verbinding staan met het alledaagse leven, de mensen begrijpen en met hen praten. Door samen te werken met collega's in andere landen kunnen journalisten de kloof tussen de lokale bevolking en grensoverschrijdende kwesties overbruggen. Om dit te bereiken is er behoefte aan ontmoetingsplekken die vrij toegankelijk zijn. Dit is wat Arena te bieden heeft aan journalisten in Europa.

'Zo is het bij de grote uitdagingen in deze tijd van groot belang dat er grensoverschrijdend wordt gewerkt.'

Arena Alfter: "Arena faciliteert op drie manieren ontmoetingsplekken voor journalisten: de jaarlijkse conferentie Dataharvest – The European Investigative Journalism Conference (EIJC); de Arena Networks, voor journalisten die geïnteresseerd zijn in specifieke onderwerpen als het klimaat of de crisis rond huisvesting; en de Arena Academy, waar onze opleidings-, cursus-, en mentoractiviteiten plaatsvinden."

Dataharvest EIJC 2020 De conferentie van 2020 was gericht op klimaat en energie. Alfter: "Ons doel was om journalisten die zich bezighielden met de politieke, economische en maatschappelijke aspecten van de klimaatcrisis, samen te brengen. We weten allemaal dat de gletsjers aan het smelten zijn, maar wie heeft het over de enorme bedragen aan geld van belastingbetalers die nog altijd worden gebruikt voor de subsidie van fossiele brandstoffen? Wij brachten bij Dataharvest EIJC 2020 die journalisten en experts samen die de huidige regelgeving en werkwijzen aan de kaak stellen."

'Arena faciliteert op drie manieren ontmoetingsplekken voor journalisten.'

Dubbel en dwars waard Alfter is trots op de gemeenschapszin van Dataharvest. "De diverse groep van uiterst professionele journalisten uit Europa en daarbuiten die deelnemen aan de conferentie, laat zich omschrijven als actief, betrokken, constructief en oprecht.

"En dan zijn er natuurlijk nog alle onderzoeken die zijn ontstaan en gepland tijdens de conferenties: als de grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden die zijn ontstaan tijdens de Dataharvest-conferentie gelijktijdig gepubliceerd kunnen worden in meerdere Europese landen; als de verschillende onderzoeken ertoe leiden dat de wapenexport naar oorlogsgebieden, pesticiden met schadelijke effecten op zwangere vrouwen en kinderen, en witwaspraktijken op de publieke agenda terechtkomen; en als deze wapenexport vervolgens een halt toegeroepen wordt, er geen reclame meer mag worden gemaakt voor deze pesticiden, en verdenkingen van witwaspraktijken aan de kaak worden gesteld door de autoriteiten – dan zijn alle inspanningen voor en achter de schermen het dubbel en dwars waard." ■

– dataharvest.eu

fundamentele rechten en vrijheden

Syrische Goelag: Assads Gevangenis, 1970-2020

UĞUR ÜNGÖR

Wat: Dit boek is het resultaat van de eerste serieuze studie van het Syrische gevangenisstelsel onder het Assad-regime. Het schetst het internerings- en gevangenisstelsel in Syrië en richt zich op gevangenis en hun bureaucratie, procedures, slachtoffers en daders onder het inmiddels 50-jarige regime van de Assads (vader en zoon, 1970-2020).

niod.nl

Hoe: Het boek biedt een wetenschappelijke analyse van het Syrische gevangenisstelsel door middel van een vindingrijke combinatie van primaire en secundaire bronnen, interviews, documentatie in verschillende talen, evenals cruciale privécollecties, memoires, illustraties, kaarten, foto's en socialemediamaterialen.

Waarom gesteund: "Van de 77.000 Syrische vluchtelingen in Nederland (waarvan de meerderheid genaturaliseerd is), heeft een deel te maken gekregen met het mensonterende gevangenisstelsel in Syrië. Er blijkt echter bar weinig documentatie beschikbaar te zijn over de mensenrechtenschendingen die in deze gevangenis plaatsvonden en hoe het systeem werkt. In het belang van deze groep Syrische Nederlanders is het belangrijk dat dit onderzoek uitgevoerd wordt." – **Willem Lenders**, programmamedewerker

UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize

UNESCO

Wat: De UNESCO/Guillermo Cano* World Press Freedom Prize bestaat sinds 1997 en is een eerbetoon aan een persoon, organisatie of instituut dat een uitzonderlijke bijdrage heeft geleverd aan het opkomen voor de persvrijheid overal ter wereld. Helemaal als hier gevaarlijke risico's mee gepaard gingen. en.unesco.org/prizes/guillermo-cano

Hoe: Nominaties worden voorgesteld door ngo's en de UNESCO-lidstaten. Juryleden, die de verschillende media wereldwijd vertegenwoordigen, kiezen de laureaat. Op de Internationale Dag van de Persvrijheid wordt de prijs formeel uitgereikt door de directeur-generaal.

Waarom gesteund: "In de afgelopen zeven jaar is de UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize uitgereikt aan acht laureaten. Zeven hiervan werden gevangengehouden ten tijde van de uitreiking. Van hen werden er later zes vrijgelaten – een teken dat de prijs invloed heeft en een positief effect heeft op de persvrijheid." – **Ayaan Abukar**, programmamanager.

Zwart Verzet

FILM VAN CLARICE GARGARD

Wat: In *Zwart Verzet* onderzoekt regisseur Clarice Gargard de geschiedenis van patronen in zwart verzet, die een ander perspectief geven op de realiteit waarin we leven en de toekomst die ons wacht. Het vertrekpunt is Black Lives Matter. Welke vergeten gebeurtenissen, verhalen en mensen hebben tot deze uiting van massaal verzet en solidariteit geleid? En welke toekomst gaan we vanaf hier tegemoet? tomtitfilm.com

Hoe: In *Zwart Verzet* leert, ziet en voelt de kijker wat de verhalen van verzetsstrijders en de opofferingen zijn geweest. Daarbij laat de film westerse conventies over tijdsverloop los en toont hoe het verleden doorwerkt in het heden en relevantie biedt voor de toekomst.

Waarom gesteund: "We delen de urgentie van het verbreden van het collectieve bewustzijn over hoe doordrongen de Nederlandse samenleving is van racisme, en vooral ook over hoe daar altijd al verzet tegen is geweest vanuit zwarte mensen en mensen van kleur. We waren onder de indruk van de gedrevenheid van Clarice Gargard en de strategische keuzes om met de documentaire een zo groot mogelijke impact te bewerkstelligen." – **Karlijn Bink**, bureaucoördinator

* De prijs is vernoemd naar *Guillermo Cano Isaza*, een Colombiaanse journalist die op 17 december 1986 geëxecuteerd werd voor het kantoorgebouw van de krant waar hij werkte, El Espectador te Bogotá in Colombia.

The Invisible Ones, #IkZieWatJijNietZiet

BONGKAR MET WONGKAR PRODUCTIE

Wat: The Invisible Ones is een bewustwordingsvideo die op een creatief inhoudelijke wijze anti-Aziatisch racisme onder de aandacht brengt. Ook zorgt de video voor meer zichtbaarheid van Aziatische Nederlanders en creëert deze een verbinding tussen de verschillende Oost- en Zuidoost-Aziatische gemeenschappen in Nederland. theinvisibleones.nl / bongkarmetwongkar.nl

Hoe: De video bestaat uit selfies uit de Aziatische gemeenschappen, illustraties, animaties en typografie gemonteerd op een confronterend spokenwordgedicht en ondersteund door speciaal voor de video gecomponeerde muziek.

Waarom gesteund: "Anti-Aziatisch racisme is al jaren een groot probleem, in stand gehouden door schadelijke stereotypen die de media domineren. Dit project laat op sterke wijze zien dat er een grens is bereikt. We zijn onder de indruk van de gedrevenheid van Chee-Han Kartosen-Wong om zo een eind te maken aan discriminatie in Nederland, en van het aantal mensen dat ze met deze korte film heeft weten te bereiken." – **Karlijn Bink**, bureaucoördinator

Interview Miriam van der Have - Stichting NNID

Het doorbreken van de stilte

In de vorm van een videoreeks biedt NNID ruimte aan intersekse* personen die hun ervaringen willen delen. Zo draagt het project bij aan de zichtbaarheid en emancipatie van intersekse personen.

'1 op de 90 mensen in Nederland is intersekse.'

NNID De Nederlandse organisatie voor seksediversiteit (NNID) zet zich in voor de acceptatie van seksediversiteit en de emancipatie van intersekse personen. Directeur Miriam van der Have: "NNID is in 2013 gestart met het aandacht vragen voor de mensenrechten van intersekse personen op internationaal niveau, bijvoorbeeld bij de VN en de Raad van Europa. Na een aantal jaren is NNID ook actief geworden op nationaal niveau, waarbij NNID zich richt op acceptatie van seksediversiteit in Nederland. Momenteel zet NNID zich ook steeds meer in om intersekse een plaats te geven binnen het regenboogbeleid van gemeenten."

*Intersekse gaat over de ervaringen van mensen die geboren worden met een lichaam dat niet past binnen het beeld dat bestaat van man of vrouw, of van wat een mannen- of vrouwenlichaam moet kunnen. 1 op de 90 mensen in Nederland is intersekse.

3,2,1 InterActie! Het project 3,2,1 InterActie! bestaat uit een videoreeks waarin de verhalen van intersekse mensen centraal staan. Van der Have: "De focus ligt hierbij op hun mensenrechten, aangezien deze in Nederland nog steeds onder druk staan. Zo wordt in de reeks aandacht besteed aan de ervaringen van intersekse personen met NNMB's, non-consensuele niet-noodzakelijke medische behandelingen. Deze behandelingen worden uitgevoerd om intersekse mensen aan te passen aan de hokjes 'man' of 'vrouw'."

Maatschappelijke benadering

Mensen komen er meestal in een medisch verband achter dat ze intersekse zijn. Van der Have: "Toch komen hun intersekse-ervaringen meestal voort uit een maatschappelijke context. Voor deze maatschappelijke kant is nog maar weinig aandacht, zowel in medisch verband als daarbuiten. Met deze videoreeks kaarten we dit onderwerp aan, zodat de persoonlijke verhalen gehoord worden en bijdragen aan de maatschappelijke benadering van intersekse en seksediversiteit, in plaats van de medische benadering die nu vaak nog de boventoon voert."

Mensenrechten Het werk van NNID is nodig om intersekse zichtbaar te maken en om bij te dragen aan het beschermen van de mensenrechten van intersekse personen. Van der Have: "Uit recent onderzoek blijkt dat twee derde van de Nederlandse bevolking niet weet wat intersekse is. Uit datzelfde onderzoek blijkt ook dat mensen die dit wél weten, er positiever tegenover staan. Kennis is dus van groot belang in de emancipatie van intersekse personen. »

Miriam van der Have...

...informeert: "Het eerste wat wordt geregistreerd als een baby is geboren, is of het kind een jongen of een meisje is. Deze hokjes kloppen niet. Sekse is geen tweedeling tussen man en vrouw, maar een spectrum. De verschillen tussen 'vrouwen' onderling zijn groter dan de verschillen tussen 'vrouwen' en 'mannen' (dit geldt ook zo voor 'mannen'). De nadruk op hokjes klopt niet met het feit dat sekse een spectrum is."

...wordt geïnspireerd door: "De intersekse personen die aangeven dat ze hun verhaal willen delen, vormen een grote bron van inspiratie, omdat zij hun ervaringen willen delen om de emancipatie van alle intersekse personen verder te brengen."

...activeert: "Het is belangrijk dat de video's uit de reeks door zo veel mogelijk mensen gedeeld worden, om zo intersekse meer bekendheid te geven bij een breed publiek. Like ons op Facebook (facebook.nl/nnid.nl) en Instagram (nnid.nl)."

» "Heel veel mensen kunnen zich ook niet voorstellen dat er nog steeds medische behandelingen uitgevoerd worden die geen medische noodzaak hebben, maar vooral gericht zijn op het aanpassen van mensen aan de hokjes 'man' of 'vrouw'. Dat deze behandelingen uitgevoerd worden zonder de toestemming van de persoon zelf is voor de meeste mensen al helemaal ondenkbaar. Toch gebeurt dit in Nederland nog steeds. Een voorbeeld van dergelijke behandelingen zijn de operaties die plaatsvinden bij jonge kinderen om hun geslachtskenmerken te 'normaliseren' binnen de hokjes man of vrouw."

Stilte doorbreken Met 3,2,1 InterActie! biedt NNID ruimte aan intersekse personen die hun ervaringen willen delen. Van der Have: "Hoewel het project zich nog in de ontwikkelingsfase bevindt, hebben we nu al bereikt dat mensen hun verhaal willen vertellen en hun ervaringen met een breed publiek willen delen. Tot 2003 bestond een protocol van geheimhouding. Intersekse personen werd door artsen verteld dat zij met niemand mochten praten over hun ervaringen. In dit project krijgen zij eindelijk de kans om die stilte te doorbreken." ■

- nnid.nl

'De nadruk op hokjes klopt niet met het feit dat sekse een spectrum is.'

"Artificial Intelligence vraagt om een nieuwe aanpak door het maatschappelijk middenveld."

bleef voor een universitair docent omdat het gezichtsherkenningssysteem zijn bruine huid niet detecteerde. En wat te denken van sollicitatiesystemen die gebruik maken van AI, waardoor vrouwen niet in aanmerking komen voor hooggeplaatste functies.

Kortom, uitsluiting, racisme, stigmatisering en ongelijkheid liggen op de loer. Het maatschappelijk middenveld speelt een belangrijke rol om deze negatieve gevolgen een halt toe te roepen. Het gaat daarbij niet alleen om de zogenaamde nerds die opkomen voor digitale burgerrechten maar vooral ook om mensenrechtenorganisaties, antidiscriminatieorganisaties, feministische organisaties en groepen die opkomen voor LGBTQ+-rechten. Juist de achterban van deze organisaties loopt het risico systematisch nog verder naar de zijlijn te worden gedrukt wanneer AI-systemen ondoordacht worden gebruikt.

- Monique Steijns is voorzitter van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM). Zij is werkzaam als senior onderzoeker en jurist bij de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Haar onderzoek richt zich op de impact die kunstmatige intelligentie heeft op publieke waarden. Met haar column wil ze de schadelijke effecten van AI op de agenda van het maatschappelijk middenveld zetten.

Niet lang geleden zag ik opnieuw de film *Brazil*. In deze dystopische sciencefiction uit 1985 wordt de maatschappij gedreven op informatie en technologie. Het ministerie van informatie claimt geen fouten te maken en overall hangen bordjes met teksten als "suspicion breeds confidence". Dit doet me sterk denken aan de wijze waarop nieuwe technologieën zoals artificial intelligence (AI) in deze tijd soms worden toegepast. Zo maakt de politie in Nederland gebruik van voorspellende systemen waarmee bepaald gedrag als 'verdacht' kan worden aangemerkt. De gemeente Rotterdam gebruikt algoritmes bij de bestrijding van uitkeringsfraude, die volgens de Rekenkamer hebben kunnen leiden tot vooringenomenheid naar burgers. Wanneer een AI-systeem jou aanmerkt als verdacht, kan dat vervolgens reden zijn voor extra toezicht of het niet toekennen van een bepaalde toeslag.

Probleem is dat dit soort AI-systemen grote impact kunnen hebben op bepaalde groepen in onze samenleving. Het gaat vaak om gemarginaliseerde groepen die met deze nieuwe technologieën in aanraking komen. Dat dit het geval is hebben we gezien bij de inzet van Systeem Risico Indicatie (SyRI) en de toeslagenaffaire. In het eerste geval werden vooral mensen met lage inkomens als potentiële fraudeurs aangemerkt. In het tweede geval speelde afkomst een rol om boetes op te leggen. Maar denk ook aan de draaideur die gesloten

Deze potentiële risico's lijken zich voornamelijk af te spelen buiten het gezichtsveld van deze maatschappelijke organisaties. Een belangrijke eerste stap is daarom dat deze organisaties zich bewuster worden van het feit dat 'onzichtbare' systemen hun doelgroep onevenredig kan raken. Daarvoor is het noodzakelijk dat zij erop staan goed geïnformeerd te worden door bedrijven en overheidsinstanties die voornemens zijn dergelijke systemen te gaan gebruiken. Wanneer iemand is afgewezen voor een baan, een uitkering of bij de douane uit de rij wordt geplukt, vereist dat een andere aanpak dan tot nu toe het geval was. Het is voor maatschappelijke or-

ganisaties van belang om te weten of daarbij gebruik is gemaakt van een AI-systeem, hoe dat systeem tot een bepaald besluit is gekomen, welke data daarbij zijn gebruikt en hoe zij daartegen in het verweer kunnen komen. Kortom, AI is niet alleen iets voor nerds maar vraagt de aandacht van het gehele maatschappelijk middenveld. ■

Column Mitchell Esajas - N.U.C.

"De strijd tegen racisme is een marathon."

2020 zal door velen worden herinnerd als een uitzonderlijk jaar. Het was het jaar waarin de coronapandemie grote delen van de samenleving tot stilstand bracht. Het was ook het jaar waarin historische aantallen mensen in Nederland en in de rest van de wereld tijdens de historische #BlackLivesMatter-demonstraties in beweging kwamen om zich uit te spreken tegen racisme.

Op 25 mei 2020 werd een 46-jarige Afro-Amerikaanse man, George Floyd, om het leven gebracht door een gewelddadige arrestatie in Minneapolis. Ex-agent, Derek Chauvin, knielde 9 minuten en 25 seconden lang op de nek van Floyd. Floyd was niet de eerste Afro-Amerikaan die vanwege disproportioneel politiegeweld om het leven kwam. Uit onderzoek blijkt dat de kans dat Zwarte mannen, (trans) vrouwen en kinderen omkomen door politiegeweld in de VS drie keer zo groot is ten opzichte van witte mensen. De lugubere moord op George Floyd werd echter gefilmd, ging viraal en werd de spreekwoordelijke druppel die de emmer in de zomer van 2020 deed overlopen.

Wereldwijd ontstonden er solidariteitsprotesten. Ook in Nederland wilden we onze solidariteit tonen met de mensen in de VS én tegelijkertijd aankaarten dat antizwart racisme ook in Nederland een structureel probleem is. Sinds 2014 ben ik betrokken bij KOZP, in 2019 bereikten we een hoogtepunt toen zo'n 900 mensen meedemonstreerden. We hadden dan ook nooit verwacht dat er meer dan 10.000 mensen op de been zouden komen voor het protest op de Dam. In de dagen erna gingen meer dan 40.000 mensen in alle provincies van het land de straat op.

– **Mitchell Esajas** is medeoprichter van New Urban Collective (N.U.C.), een netwerk voor studenten en young professionals van diverse culturele achtergronden. Via N.U.C. is hij betrokken bij initiatieven gericht op de dekolonisering van het onderwijs, en diversiteit en inclusie op de arbeidsmarkt. Hij is ook medeoprichter van het N.U.C.-project The Black Archives, een archief dat zich richt op geschiedenis, cultuur en literatuur van zwarte mensen in Nederland en daarbuiten. Voor ons jaarverslag blikt hij terug op 2020 en wat dit jaar betekende voor de antiracismebeweging.

De media werden wekenlang gedomineerd door de maatschappelijke discussie over racisme. In een land waar het narratief van Witte onschuld nog domineert, erkende zelfs premier Rutte dat er sprake was van 'systemisch racisme'. *Wij slaven van Suriname* van Anton de Kom werd 86 jaar na de originele publicatie een bestseller, vooral door witte mensen die de urgentie voelden om zichzelf te 'educaten' over het koloniale verleden. Het was een hoopvolle periode. Tegelijkertijd vroeg ik me af in hoeverre de plotseling massale beweging tot structurele verandering zou leiden. Zouden bedrijven en politici die in juni 2020 een zwart vakje of een #BLM-tweet postten ook daadwerkelijk antiracistisch beleid ondersteunen of was het een hype?

Boeken en documenten uit The Black Archives hebben me geleerd dat strijd tegen racisme een marathon is en geen sprint. Het vergt commitment en een langetermijnvisie. Willen we verandering? Dan zullen mensen in posities van privilege hun macht moeten delen, oncomfortabele gesprekken moeten durven voeren en zich proactief moeten inzetten voor een gelijkwaardige samenleving. Mensen uit gemarginaliseerde gemeenschappen zullen ondanks tegenslagen door moeten gaan om zich in te blijven zetten voor een gelijkwaardige samenleving die ze in hun eigen leven wellicht niet zullen meemaken.

Vanuit een aantal organisaties uit de Zwarte gemeenschap werd het Zwart Manifest ontwikkeld nadat institutioneel racisme door de #BlackLivesMatter-protesten hoog op de politieke agenda kwam te staan. Een manifest met een visie op en concrete voorstellen voor een aantal domeinen zoals onderwijs, gezondheidszorg, media, justitie en veiligheid die kunnen bijdragen aan het effectief bestrijden van racisme. Het is

een ambitieuze visie. Een visie voor een samenleving die wij wellicht niet zullen meemaken. De duizenden mensen die in de zomer van 2020 de straat op gingen gaven even de hoop dat die andere samenleving mogelijk is, want die samenleving was aanwezig op de Dam. ■

daadkrachtige democratie

City Rights United

STICHTING HERE TO SUPPORT

Wat: City Rights United brengt activisten en organisaties samen om mensenrechten voor en mét ongedocumenteerden te realiseren binnen Europese steden. cityrightsunited.eu

Hoe: In online sessies delen organisatoren en deelnemers strategieën, en onderzoeken zij hoe ze democratische participatie kunnen ondersteunen en organiseren. De methoden en best practices van (grassroot)organisaties worden gedeeld in een toolkit.

Waarom gesteund: *“Het beleid dat de levens van ongedocumenteerden direct beïnvloedt, wordt grotendeels vormgegeven op gemeentelijk niveau, zoals het mensenrecht op huisvesting en een toereikende levensstandaard. Dit maakt dat de focus van City Rights United op gemeentelijke pleitbezorging strategisch sterk is. Dat de verschillende zelforganisaties uit Europa de koppen bij elkaar steken om kennis te delen, vergroot daarnaast de kans dat ongedocumenteerden met succes kunnen bijdragen aan beleid dat hun leven beïnvloedt. Daarmee draagt dit project bij aan een inclusievere democratie.”* – Willem Lenders, programmamedewerker

De Indische Doofpot

MAURICE SWIRC

Wat: Op basis van uitgebreid journalistiek onderzoek geeft dit boek antwoord op de vraag waarom de oorlogsmisdaden die Nederlandse soldaten tussen 1945 en 1949 pleegden in Indonesië/Nederlands-Indië, nooit zijn vervolgd. De lezer wordt op toegankelijke wijze meegenomen op een zoektocht met grote actuele, politieke en maatschappelijke betekenis. singeluitgeverijen.nl/de-arbeiderspers

Hoe: Mede op basis van nooit eerder openbaar gemaakte documenten (met de status ‘zeer geheim’) wordt gereconstrueerd hoe mensenrechten en dragende beginselen van de democratische rechtsstaat met voeten zijn getreden door Nederlandse militairen, politici en het justitiële apparaat. Zo komt voor een breed lezerspubliek in beeld wat de impact is van deze geschiedenis op het functioneren van onze rechtsstaat. Daarbij gaat het om een geschiedenis met directe betekenis in het heden, omdat het verbonden is met het actuele zelfbeeld van Nederland.

Waarom gesteund: *“SDM steunt niet vaak boeken, maar tijdens het lezen van het plan van Maurice Swirc vielen we van de ene verbazing in de andere. We zijn erg onder de indruk van zijn plan en zijn intrinsieke motivatie. Zijn onderzoek laat zien dat de Nederlandse overheid doelbewust oorlogsmisdaden tijdens de dekolonisatieoorlog in Indonesië verhulde en er via wetgeving voor heeft gezorgd dat begane oorlogsmisdaden niet meer vervolgd konden worden. Dit heeft vergaande implicaties op de werking van de rechtsstaat en op de rechtsgeschiedenis.”* – Karlijn Bink, bureaucoördinator

Democratische innovatie en klimaatrechtvaardigheid

EXTINCTION REBELLION

Wat: Extinction Rebellion roept de politiek op een Burgerberaad Klimaat & Milieu in te stellen waarin gelote burgers maatregelen bedenken om de klimaatcrisis te bestrijden en biodiversiteitsverlies tegen te gaan. In dit project geeft de beweging handen en voeten aan hoe een succesvol

en ambitieus Burgerberaad Klimaat & Milieu eruitziet. extinctionrebellion.nl/burgerberaad

Hoe: Met grootschalige burgerlijke ongehoorzaamheidsacties bestaand uit een publiekscampagne, publicaties, trainingen, lezingen, debatten, lokale activiteiten en een politieke lobby zet-

te Extinction Rebellion het burgerberaad op de politieke agenda.

Waarom gesteund: *“Met dit initiatief zet Extinction Rebellion zich in voor een Burgerberaad Klimaat & Milieu in Nederland. Een vernieuwing binnen ons democratisch stelsel én een concrete manier om op in-*

clusieve wijze burgers te betrekken bij politieke besluitvorming. Voor SDM zijn vernieuwingen als een burgerberaad in ons democratisch stelsel van groot belang, om zo te werken aan het behouden en versterken van onze democratie.” – Sümeyye Ekmeçci, programmamedewerker

Digitale verkiezingsagenda

BITS OF FREEDOM I.S.M. AMNESTY INTERNATIONAL, OPEN STATE FOUNDATION EN WAAG

Hoe: Door middel van een Stembusakkoord, een verkiezingsdebat, en belangenbehartiging faciliteert de digitale verkiezingsagenda de discussie over digitale thema's tijdens de verkiezingen en worden de onderhandelingen tijdens de formatie beïnvloed.

Waarom gesteund: *“Mooi aan deze coalitie is dat ze verschillende vraagstukken samenbrengt die tegenstrijdig kunnen lijken, zoals transparantie bij de overheid en het recht op privacy. Door de samenkomst van deze verschillende belangen zijn deze organisaties een interessante partner voor de overheid om te leren deze vraagstukken als geheel te navigeren. De samenwerking geeft ze daarnaast meer slagkracht om überhaupt het belang van wetgeving en beleid rondom de inzet van tech en regulering van de techindustrie op de agenda te zetten. De groeiende macht van de techindustrie over het (Nederlandse) publieke debat en de discriminerende algoritmes die eraan ten grondslag liggen, ondermijnen steeds meer onze democratie.”*

Wat: De Tweede Kamerverkiezingen bieden burgers de kans om aandacht te vragen voor de impact van digitalisering. Daarom heeft een aantal organisaties dat zich actief inzet voor het beschermen van mensenrechten in het digitale tijdperk, een open overheid en een positieve invloed van digitalisering op onze samenleving, besloten om samen te werken aan een gezamenlijke digitale agenda. bitsoffreedom.nl

– Willem Lenders, programmamedewerker

Interview Alice Stollmeyer - Defend Democracy

Kieskijker: een antidesinformatie pilotproject

Als digitaal communicatiestrategeg werkend aan de frontlinie van Europese geopolitieke onderwerpen, kwam Alice Stollmeyer al vroeg in aanraking met propaganda, desinformatie en andere pogingen om onze democratieën te ondermijnen. In 2016 maakte Stollmeyer zich daar dusdanig zorgen over dat ze besloot om er iets aan te doen. Het resultaat is stichting Defend Democracy.

Defend Democracy Defend Democracy verdedigt en versterkt de democratie tegen binnenlandse, buitenlandse en technologische bedreigingen. De organisatie werkt op het snijvlak van vrijheid, veiligheid en technologie. Samen met Trollrensics* kaartte Defend Democracy desinformatie en manipulatie rond de Nederlandse verkiezingen van 2021 aan.

Kieskijker Kieskijker is een socialemedia-waakhond die in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen online manipulatie en desinformatie monitorde en publiceerde. Stollmeyer: "Toen we aan Kieskijker begonnen, wisten we niet wat ons te wachten stond. Ergens hoopten we dat we niets zouden vinden, want dat zou natuurlijk voor onze democratie de beste uitkomst zijn."

***Trollrensics** is opgericht door data-analist Richard Odekerken en journalist Robert van der Noordaa. Zij ontwikkelden software om onderzoek te doen op social media en zo gecoördineerde campagnes, bots en hybride oorlogsvoering op te sporen en te analyseren. Trollrensics ontwikkelde voor Kieskijker een platform dat data-analisten helpt bij het analyseren van sociale media en het blootleggen van online desinformatie-activiteiten.

Online manipulatie en desinformatie De verkiezingen waren dit jaar digitaler dan ooit tevoren. Stollmeyer: "Niet alleen omdat we de afgelopen vier jaar nog vaker sociale media zijn gaan gebruiken, maar ook omdat we door de pandemie nog meer online zijn gaan leven. Om het schadelijke effect van manipulatie, desinformatie en polarisatie in de kiem te smoren en tegelijkertijd mediawijsheid te vergroten, publiceerden we onze bevindingen niet pas na, maar tijdens de verkiezingsperiode." >>

'Defend Democracy verdedigt en versterkt de democratie tegen binnenlandse, buitenlandse en technologische bedreigingen'

Alice Stollmeyer...

...informeert: "Met een project als Kieskijker is de mediawijsheid van socialemediagebruikers goed te verbeteren: er kan bijvoorbeeld inzicht gegeven worden waarom een topic trending werd, welke organisatie erachter zat en wat voor pogingen er zijn gedaan om het publiek te manipuleren en desinformatie te verspreiden. Doorgaans zijn dit soort inzichten niet mogelijk omdat zulk onderzoek niet wordt gedaan"

...wordt geïnspireerd door: "Kieskijker als team. Het was heel tof om samen met gemotiveerde mensen te werken aan het helpen beschermen van onze democratie. Het was ook erg bijzonder om dit te doen te midden van een pandemie, dus volledig online werkend. We kijken ernaar uit om elkaar eindelijk in het echt te kunnen ontmoeten!"

...activeert: "We zoeken naar manieren om ook na de verkiezingen een oogje in het zeil te blijven houden. Blijf dus meekijken met Kieskijker via onze sociale media en onze blogs. Zie je zelf iets? Meld het ons!"

'Ergens hoopten we dat we niets zouden vinden, want dat zou natuurlijk voor onze democratie de beste uitkomst zijn'

'De verkiezingen waren dit jaar digitaler dan ooit tevoren'

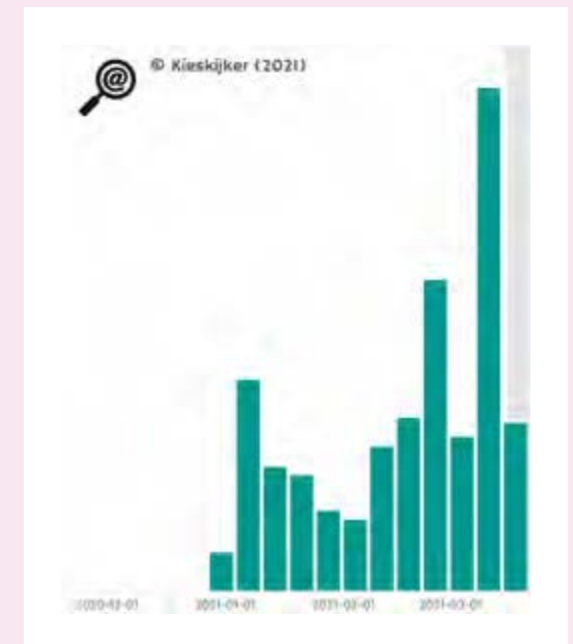
» **Neppeilingen, fakeprofielen en valse politieke chatgroepen**

Deskundigen verwachtten dat binnenlandse en buitenlandse desinformatiecampagnes zouden proberen de integriteit van de verkiezingen te verstoren. Volgens Stollmeyer past dit in een bredere trend van het ondermijnen van democratische processen zoals verkiezingen, mede door middel van kwaadaardige, gecoördineerde manipulatie- en desinformatiecampagnes.

Stollmeyer stond versteld van wat ze allemaal aantrof. "We stuitten op neppeilingen die zelfs door sommige politieke partijen werden gedeeld, we ontdekten fake politieke socialemediaprofielen, we detecteerden politieke advertenties op Twitter terwijl het platform sinds 2019 zou zijn gestopt met politieke reclame en we vonden een nep-Telegramkanaal dat leek te gaan om een berichtengroep van BIJ1."

Trots Trots is Stollmeyer op het in korte tijd op de kaart zetten van Kieskijker als socialemediawaakhond die door velen werd gezien als de plek om vreemde online zaken te melden rondom de verkiezingen en waarvan onderzoeken veel en breed zijn gelezen en gedeeld. ■

- kieskijker.org

#DenkVoorJeDeelt 1

Let op: Tijdens de coronacrisis is het aantal misleidende en ronduit schadelijke samenzweringstheorieën toegenomen. Maar soms zijn ze moeilijk te herkennen. En wat doe je ertegen?

Wat is een samenzweringstheorie? Waarom verspreiden ze zich zo snel?

1. Wat is een samenzweringstheorie?

Het is het geloof dat bepaalde gebeurtenissen of situaties achter de schermen door bepaalde machten met slechte bedoelingen in het geheim worden aangestuurd.

2. Wat hebben alle samenzweringstheorieën met elkaar gemeen?

- Er is een "geheim plan"
- Er is een "groep samenzweerders"
- Er zijn "bewijzen" voor het plan
- "Niets is toevallig, niets is wat het lijkt en alles heeft met elkaar te maken"
- De wereld is verdeeld in "goed en kwaad"
- Bepaalde mensen en groepen zijn de zondebok.

3. Waarom verspreiden ze zich zo snel?

Ze lijken een logische verklaring te bieden voor gebeurtenissen of situaties die moeilijk te begrijpen zijn. Zo geven ze een vals gevoel van controle en duidelijkheid. Die behoefte aan duidelijkheid is extra groot in tijden zoals de coronacrisis.

4. Hoe ontstaan ze?

Samenzweringstheorieën beginnen vaak als een verdenking. Iemand vraagt zich af wie er baat zou kunnen hebben bij een gebeurtenis of de situatie en wijst dan samenzweerders aan. Alle "bewijzen" worden daarna zo uitgelegd dat ze in de theorie passen. Daarna kan het snel gaan. Iedereen die tegenargumenten aandraagt, wordt beschouwd als een samenzweerder.

5. Waarom blijven mensen ze verspreiden?

Veel mensen geloven dat ze echt waar zijn. Anderen willen mensen bewust uitdagen, manipuleren of misleiden om politieke of financiële redenen.

Let op: U kunt de theorieën overal tegenkomen: online, bij vrienden, bij familie, noem maar op.

**De eerste stap om
samenzweringstheorieën te voorkomen,
is te beseffen dat ze bestaan.
Dus let op. En #DenkVoorJeDeelt.**

bron: UNESCO
posten: @Kieskijker

Eerste poster in de serie van de campagne Kieskijker.

Column Eva Rovers

Burgerberaden: voor een democ- ratie die de 21e eeuw aankan.

Wil Nederland de uitdagingen van de 21e eeuw aankunnen, dan zijn burgerberaden en andere vormen van deliberatieve democratie essentieel. Die uitdagingen hebben namelijk alles in zich om extreme ongelijkheid, polarisatie en wantrouwen in de politiek te laten floreren: waterschaarste (ook in Nederland), het razendsnelle verlies aan biodiversiteit en de klimaatcrisis zullen leiden tot meer pandemieën en minder bewoonbare gebieden, tot meer klimaatvluchtelingen en tot toenemende geopolitieke spanningen. Fakenews en filterbubbelzullen berichtgeving vertroebelen en wantrouwen verder aanjagen, zoals COVID-19 al heeft laten zien.

- **Eva Rovers** is schrijver, cultuurhistoricus en activist. Ze schreef o.a. een reeks boeken over activisme, waaronder *Practicisme. Een handboek voor heimelijke rebellen*. In 2020 maakte zij samen met Extinction Rebellion Nederland het boek *Nu het nog kan*. Voor ons jaarverslag schrijft ze over de potentie van burgerberaden en hoe die van toegevoegde waarde kunnen zijn in de Nederlandse politiek.

Jarenlang werd het katholieke Ierland verscheurd door het debat over abortuswetgeving. Een burgerberaad doorbrak in 2016 de impasse. Honderd gelote burgers kwamen een aantal weekends samen, lieten zich informeren door experts en belangengroepen, en gingen vervolgens met elkaar in gesprek. De uitkomst: abortus moest gelegaliseerd worden. Dat kon uiteraard niet zomaar, want dit vereiste een grondwetswijziging en dat betekent in Ierland dat er een referendum nodig is. Tot verbazing van velen stemde een grote meerderheid van de Ieren in met de revolutionaire uitkomst van het burgerberaad. Zonder politieke koppen die rolden en zonder polarisatie.

Wereldwijd worden burgerberaden steeds vaker ingezet bij besluiten over gevoelige thema's; van de opslag van nucleair afval tot klimaatbeleid. 'Gewone mensen' blijken namelijk prima in staat om oplossingen te bedenken voor complexe problemen. Sterker, hun oplossingen houden meer rekening met de lange termijn, sluiten beter aan bij de samenleving en hebben vaak meer draagvlak dan maatregelen die uit een bestuurlijke koker komen.

Om dat effect te hebben, zijn wel een paar ingrediënten nodig: loting, vertrouwen en deliberatie. Gewogen loting zorgt ervoor dat de deelnemers een inclusieve groep vormen die niet hoofdzakelijk bestaat uit mensen die de weg naar inspraak al weten te vinden. Vertrouwen van politici in burgers is nodig om hen zeggenschap te geven. Dat betekent dat politici vooraf duidelijk moeten maken wat zij met de uitkomst zullen doen. Een helder mandaat dus, zodat de uitkomsten niet in een la verdwijnen. Deliberatie tot slot, laat de deelnemers voorbij eigen overtuigingen kijken en vanuit gedeelde waarden naar oplossingen zoeken die het algemeen belang dienen.

Om het tij te keren is politieke besluitvorming nodig die samenlevingen verbindt in plaats van verdeelt. Besluitvorming die luistert naar allen in de samenleving, niet alleen naar degenen met de meeste diploma's of met de best betaalde lobbyisten.

Gelukkig is dit jaar het burgerberaad ook in Nederland op de politieke agenda beland. Een belangrijke rol speelde klimaatbeweging Extinction Rebellion, die met verschillende acties de politiek opriep om burgers te laten meebeslissen over klimaatbeleid. Ook uit heel andere hoek kwam steun voor burgerberaden: van Ed Nijpels tot Denker des Vaderlands Daan Roovers. Het onderwerp kreeg een extra boost toen het Franse klimaatburgerberaad haar aanbevelingen overhandigde

aan president Macron. Deze 150 Fransen bewezen nogmaals dat burgers haalbare oplossingen kunnen bedenken voor problemen waar de politiek niet uit komt. En zo kon het dat in oktober Nederlandse politieke partijen van links tot rechts instemden met een motie om de mogelijkheden van burgerberaden te laten onderzoeken. Inmiddels heeft de commissie-Brenninkmeijer een positief advies uitgebracht.

Nu moeten we zorgen dat die mooie woorden werkelijkheid worden. Laten we als politici en burgers samenwerken om burgerberaden tot fundamenteel onderdeel van onze democratie te maken, te beginnen met een ambitieus burgerberaad Klimaat & Milieu. Alleen zo kunnen we Nederland uitrusten voor de uitdagingen van de 21e eeuw. ■

ge- en herdenken

Reproductie Verboden

HOLLAND HARBOUR

Wat: *Reproductie Verboden* is een documentairefilm waarin onderzocht wordt hoe de Nederlandse overheid het narratief van haar handelingen tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog probeerde te sturen en hoe zij vervolgens haar greep op deze geschiedenis verloor.

hollandharbour.nl

Hoe: In de huidige tijdsgeest waarin framing en desinformatie aan de orde van de dag zijn, is *Reproductie Verboden* een urgente film met een stevige verbintenis met het hier en nu. Een film over de relatie tussen politiek, media, geschiedenis en beeldvorming waarbij het schakelen tussen parallelle tijdlijnen deze gebeurtenissen in een nieuwe context plaatst.

Waarom gesteund: “Deze film kijkt kritisch naar de wijze waarop de Nederlandse overheid haar burgers en militairen (dienstplichtigen) heeft geïnformeerd over de uiteindelijke onafhankelijkheidsoorlog van Indonesië en hoe de media daarvoor is gebruikt. Werd het Nederlandse leger gestuurd om oorlog te voeren of om welwillende mensen te bevrijden? We zijn onder de indruk van het perspectief dat de documentaire wil bieden en de visuele ideeën die de makers hebben. Het richt zich zowel op de toerekenbaarheid van de overheid als het koloniale verleden van Nederland en de rol van politiek en media daarin.”

– **Karlijn Bink**, bureaucoördinator

REPRODUCTIE VERBODEN

ZONDER BEKENDEN GEEN OORLOG

Rel of Revolutie

KIP REPUBLIC

Wat: *Rel of Revolutie* is een theatervoorstelling geproduceerd door Stichting KIP Republic en geregisseerd door Ira Kip. Directe aanleiding vormt de 50-jarige herdenking in 2019 van Trinti Mei (30 mei 1969), een historische dag waarbij Shell-medewerkers op Curaçao in opstand kwamen tegen de slechte arbeidsomstandigheden.

kiprepublic.com

Hoe: De opstand is niet alleen het gevolg van jarenlange sociale, culturele en maatschappelijke ongelijkheid waar de politiek mee wegwam; Trinti Mei is ook een belangrijk keerpunt in de politieke, culturele en sociaal-economische verhoudingen tussen Nederland en de Nederlandse eilanden.

Waarom gesteund: “Wie bepaalt of iets een rel is of een revolutie? Deze theatervoorstelling bevraagt niet alleen de wijze waarop geschiedschrijving wordt gepleegd en door wie, maar is op zichzelf een toevoeging aan de wijze waarop we naar het Nederlandse verleden kijken. We zien dit verhaal over de geschiedenis van Curaçao als aanvulling op het bestaande discours over het verleden van Nederland. Dat er naast de voorstelling ook veel onderzoek is gedaan en zal worden toegevoegd aan de archieven is voor SDM van grote meerwaarde.”

– **Karlijn Bink**, bureaucoördinator

Publieksprogrammering Tentoonstelling Slavernij

RIJKSMUSEUM

Wat: In de tentoonstelling presenteert het Rijksmuseum tien persoonlijke verhalen uit de slavernij in de Nederlandse koloniale periode. Met een toegankelijk, aansprekend en informatief publieksprogramma worden deze verhalen – en meer – met een zo groot en breed mogelijk publiek gedeeld. rijksmuseum.nl/slavernij

Hoe: Samen met wisselende gastredacteuren host Jörgen Raymann in het Rijksmuseum zes publieksmiddagen over het thema slavernij en de doorwerking daarvan in het heden. De gastredacteur stelt vanuit zijn of haar oogpunt een specifiek deelonderwerp centraal en

programmeert daaromheen een gevarieerd programma van lezingen, dans, toneel, muziek en debat. Het bewustzijn over het Nederlandse slavernijverleden wordt daarmee bij een breed publiek vergroot. Tegelijkertijd wordt ruimte gegeven aan de dialoog over de betekenis van slavernij in de hedendaagse samenleving.

Waarom gesteund: “De kennis over en aandacht voor het slavernijverleden van Nederland is, ondanks groeiende aandacht, nog steeds beperkt. De tentoonstelling *Slavernij* in het Rijksmuseum draagt een steentje bij om daar verandering in te brengen. We zijn onder de indruk van de

zelfreflectie en kritische beschouwing van het museum en de betrokken curatoren bij het vormgeven van deze tentoonstelling. De maatschappelijke impact van de tentoonstelling wordt door het randprogramma vergroot, omdat het een breder publiek aanspreekt.” – **Karlijn Bink**, bureaucoördinator

Nationaal Holocaust Museum

JOODS CULTUREEL KWARTIER

Wat: Het Nationaal Holocaust Museum is het eerste en enige museum dat de complete geschiedenis van de Jodenvervolging in Nederland vertelt. Een geschiedenis van uitsluiting, vervolging en moord, maar ook van redding, overleving en solidariteit. jck.nl

Hoe: Eind 2022 opent het Nationaal Holocaust Museum in twee historische gebouwen: de Hollandsche Schouwburg, waar tienduizenden Joden voorafgaand aan hun deportatie gevangen zaten, en de voormalige Hervormde Kweekschool, van waaruit honderden Joodse kinderen gered werden. Op deze bijzondere en beladen locaties toont het museum de persoonlijke verhalen van slachtoffers, daders, collaborateurs, verzetsstrijders en ooggetuigen. Het Nationaal Holocaust Museum confronteert de bezoeker met de geschiedenis en inspireert om bij te dragen aan een inclusieve samenleving, nu en in de toekomst.

Waarom gesteund: “SDM onderschrijft het belang van expliciet stilstaan bij de systematiek van de Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog. Door stil te staan bij het verleden kunnen we aan het denken worden gezet over het heden. Dat is, ook vanuit de geschiedenis van onze stichting, voor ons erg van belang. Het nieuwe Nationaal Holocaust Museum in de oude Kweekschool en de Hollandse Schouwburg zal een symbolische plek zijn om de geschiedenis van de Holocaust in Nederland te tonen op een wijze die veel indruk maakt bij de bezoeker.” – **Karlijn Bink**, bureaucoördinator

Interview Arna Mačkić - Bosnian Girl

Srebrenica is Nederlandse Geschiedenis

Op 11 juli 2020 was het precies 25 jaar geleden dat de genocide in Srebrenica zich voltrok. Meer dan 8.000 Bosnische moslimmannen en -jongens werden vermoord terwijl het Nederlandse VN-bataljon Dutchbat hen hoorde te beschermen. Het is de grootste genocide in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog.

'Srebrenica is Nederlandse Geschiedenis' is een campagne die aandacht vraagt voor de Srebrenica-genocide, de rol van Nederland en de 25-jarige herdenking hiervan in Nederland. De campagne is een initiatief van Bosnian Girl, een collectief bestaande uit vier Bosnisch-Nederlandse vrouwen: architect Arna Mačkić, theaterregisseur Daria Bukvić, beleidsmedewerker Emina Ćerimović en filmmaker Ena Sendijarević. Zij bundelen hun krachten voor een inclusieve geschiedvertelling en herdenking van de Srebrenica-genocide in Nederland.

'Op 11 juli 2020 was het precies 25 jaar geleden dat de genocide in Srebrenica zich voltrok'

Fotoserie Arna Mačkić licht toe: "De naam van het collectief verwijst naar het kunstwerk *Bosnian Girl* van Šejla Kamerić." Dat kunstwerk bestaat uit een foto van Kamerić met daaroverheen een graffititekst die door een onbekende Nederlandse soldaat op de muur van een barak in de VN-basis in Potočari is geschreven. 'No teeth...? A mustache...? Smel like shit...? BOSNIAN GIRL!' Het kunstwerk diende als inspiratie voor de ontwikkeling van de fotoserie van 'Srebrenica is Nederlandse Geschiedenis'.

De fotoserie bestaat uit 25 portretfoto's van Bosnisch-Nederlandse vrouwen en mannen van 25 jaar oud. Hoewel de jonge vrouwen en mannen de oorlog niet bewust meegemaakt hebben, symboliseren zij volgens Mačkić door hun dubbele identiteit de verbondenheid van de Nederlandse en Bosnische geschiedenis. "Hun aanwezigheid in de Nederlandse samenleving benadrukt het belang van gezamenlijke vertelling en herdenking van de Srebrenica-genocide. Zij belichamen zowel een gedeeld verleden als een gezamenlijke toekomst." »

Arno Mačkić...

...informeert: “Zoals Jean-Rene Ruez, hoofdonderzoeker oorlogsmisdaden bij het Joegoslavietribunaal, het treffend stelde in de documentaire *A Cry from the Grave*: ‘[Srebrenica] is a crime against humanity and a crime against humanity is a crime committed against every single one of us’.”

...wordt geïnspireerd door: “Kunstenares Šejla Kameri, die met haar kunstwerk *Bosnian Girl* het menselijke weer een gezicht heeft gegeven, juist daar waar geprobeerd is het menselijke te elimineren.”

...activeert: “Lezers van dit jaarverslag kunnen zich inlezen over de Srebrenica-genocide op onze website en de petitie ondertekenen op de website van DeGoedeZaak.”

srebrenicainederlandsegeschiedenis.nl

‘Zij belichamen
zowel een
gedeeld verle-
den als een
gezamenlijke
toekomst’

» **Bewustzijn verankeren** Naast de fotoserie, bestaat de campagne uit een tijdelijk monument dat vanaf de herdenking op 11 juli 2020 drie weken lang op het Plein in Den Haag werd getoond, een campagnefilm, een educatieve website met artikelen en documentaires, en een petitie die ten tijde van dit interview ruim 17.000 was ondertekend.

De campagne heeft als hoofddoel het collectieve bewustzijn over de genocide van Srebrenica te vergroten. Mačkić: “We willen betrokken politieke en maatschappelijke actoren in beweging brengen om het bewustzijn van deze geschiedenis in verschillende publieke domeinen van de Nederlandse samenleving te verankeren.”

Erkenning na ontkenning Dat is nodig, want direct na de genocide in Srebrenica begon de ontkenning met het heimelijk begraven van de lichamen van de meer dan 8.000 vermoorde Bosnische moslimmannen en -jongens in verschillende massagraven. Mačkić: “Dit werd nog eens bekrachtigd door de verplaatsing van de lichamen van de slachtoffers en herbegraving in secundaire massagraven.” Daarmee probeerden (Bosnisch-)Servische militairen de genocide te verbergen. Inmiddels zijn de stoffelijke resten van meer dan 7.000 lichamen opgegraven en geïdentificeerd en hebben de meeste slachtoffers een begrafenis gehad in het Srebrenica-Potočari Memorial Center. »

‘We willen
betrokken
politieke en
maatschappelijke
factoren in
beweging
brengen om
het bewustzijn
van deze
geschiedenis in
verschillende
publieke
domeinen van
de Nederlandse
samenleving te
verankeren’

‘Om systematische ontkenning tegen te gaan en een betekenisvolle verwerking van de genocide te realiseren, is structurele erkenning en herdenking nodig’

» Het Joegoslaviëtribunaal en het Internationaal Gerechtshof hebben bevestigd dat in Srebrenica sprake was van genocide. Ondanks juridische consensus en het overweldigende bewijs voor het plaatsvinden van de genocide, worden verschillende tendensen van ontkenning in recente jaren steeds zichtbaarder en invloedrijker. Niet alleen op de Balkan maar ook internationaal. Ontkenning kent volgens Mačkić veel vormen: “Van de bestrijding van het feitelijk vastgestelde aantal genocideslachtoffers en hun identiteit, revisionisme van historische narratieven over slachtoffer- en daderschap, tot aan de verheerlijking van (Bosnisch-)Servische oorlogsmisdadigers.”

Het gesprek is gestart Om systematische ontkenning tegen te gaan en een betekenisvolle verwerking van de genocide te realiseren, is structurele erkenning en herdenking nodig. Mačkić: “Gezien de Nederlandse betrokkenheid bij deze tragedie heeft Nederland een belangrijke verantwoordelijkheid om dit te faciliteren. Om dit te verwezenlijken lanceerde Bosnian Girl de campagne ‘Srebrenica is Nederlandse Geschiedenis’.”

Mačkić is trots op wat de campagne heeft losgemaakt. “Toen we een evaluatiegesprek hadden met de 25 geportretteerden, vertelden zij ons dat meedoen aan de campagne voor hen het gesprek over de oorlog heeft geopend met hun ouders, vrienden en kennissen. Door de campagne kwam er een opening in iets waar ze eerder niet makkelijk over konden praten. Dit gesprek mogelijk maken is iets waar we heel trots op zijn.” ■

- srebrenicaisnederlandsegeschiedenis.nl

SING, tijdelijk monument

**programma
tegen moslim-
discriminatie**

S.P.E.A.K.

ORGANISATIESTEUN

Wat: S.P.E.A.K. is een feministisch, antiracistisch, inclusief collectief dat strijdt voor het zelfbeschikkingsrecht van moslimvrouwn*. Doel is de volledige acceptatie en participatie van moslimvrouwen, waaronder erkenning van het zelfbeschikkingsrecht.

we-speak.nl

Hoe: S.P.E.A.K. zet in op bewustwording van institutioneel racisme en seksisme jegens moslimvrouwn die zich al dan niet bedekken. Ook beoogt S.P.E.A.K. de zichtbaarheid van moslimvrouwn in het politieke, sociale en

economische domein te vergroten. Ten slotte verbindt, versterkt en mobiliseert de organisatie moslimvrouwn door ervaringen te delen en een podium te creëren voor stemmen van verschillende moslimvrouwn.

Waarom gesteund: "S.P.E.A.K. ontstond in 2019 toen een aantal bevlogen vrouwn zich organiseerden om zich uit te spreken tegen de (structurele) uitsluiting van moslimvrouwn in Nederland. Sindsdien heeft S.P.E.A.K. zich op indrukwekkende wijze ontwikkeld en zet het collectief zich vanuit

een intersectioneel perspectief in tegen verschillende vormen van discriminatie en uitsluiting, waar geen plek voor zou moeten zijn binnen een open samenleving." – **Sümeyye Ekmekci**, programmamedewerker

*De term *moslimvrouwn* is ontstaan vanuit intersectioneel perspectief, waarbij de positie van zwarte vrouwn, trans vrouwn, gender non-conforming personen, queer mensen en vrouwn met een beperking wordt meegenomen.

Debatten in het kader van de landelijke verkiezingen

EMCEMO

Wat: In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen 2021 organiseerde het Euro-Mediterraan Centrum Migratie & Ontwikkeling (EMCEMO) een viertal debatten over economie, integratie, onderwijs, volksgezondheid en ouderen. Doel was het verbeteren van de maatschappelijke positie van moslims in de samenleving en het tegengaan van discriminatie en islamofobie. **emcemo.nl**

Hoe: Deelname aan verkiezingen is niet vanzelfsprekend binnen diverse migrantengroepen. Door het werven van deelnemers uit de achterban van EMCEMO kunnen zij participeren aan de debatten. Daarnaast wordt de doelgroep gestimuleerd deel te nemen aan het democratisch proces door hen te wijzen op het belang van het uitbrengen van hun stem en

daarmee invloed uit te oefenen op de politiek. **Waarom gesteund:** "EMCEMO organiseerde op een strategisch moment, rondom de Tweede Kamerverkiezingen van 2021, verschillende bijeenkomsten met politici, wetenschappers en activisten om aandacht te vragen voor de aanpak van moslimdiscriminatie. SDM heeft dit initiatief gesteund omdat het blijven agenderen van dit onderwerp, op strategische momenten zoals de verkiezingen, van groot belang is om tot een sterke aanpak van moslimdiscriminatie te komen." – **Sümeyye Ekmekci**, programmamedewerker

Equality Hub

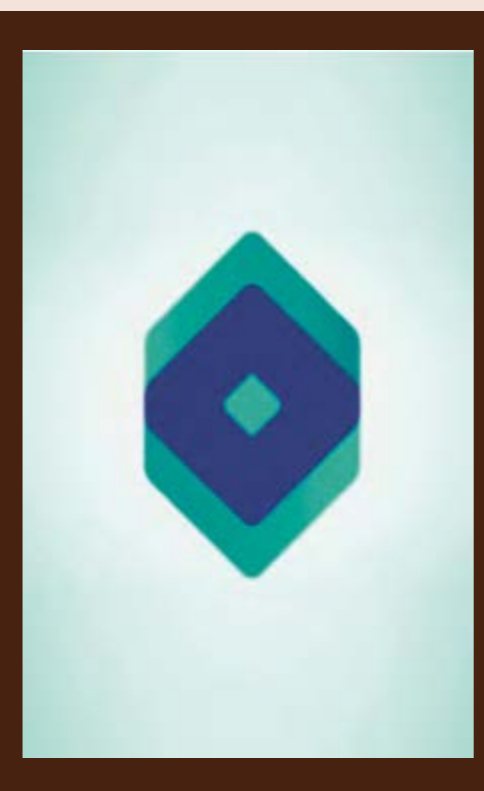
STICHTING MARUF

Wat: Equality Hub is een multidisciplinair platform voor activisten, kunstenaars en academici die werkzaam zijn op het gebied van islamofobie. Equality Hub brengt individuen en initiatieven samen en faciliteert kennisuitwisseling in de strijd tegen antimoslimhaat. **maruf.eu**

Hoe: Equality Hub is de thuisbasis van Equality Pitstop en Equality Lab. Equality Pitstop heeft als doel om activisten die actief zijn op het gebied van islamofobie met elkaar te verbinden. Equality Lab is een multidisciplinaire denktank die werkt op het snijvlak van activisme, kunst en de academische wereld.

Waarom gesteund: "Door verschillende personen en organisaties bij elkaar te brengen en uitwisseling te faciliteren, wordt geïnvesteerd in een meer weerbare beweging tegen islamofobie. SDM steunt dit initiatief vanuit de overtuiging dat dit essentieel is om op duurzame wijze tegen moslimdiscriminatie in actie te komen."

– **Sümeyye Ekmekci**, programmamedewerker

programma tegen moslimdiscriminatie

Stichting Maruf

ORGANISATIESTEUN

Wat: Queers en moslims. Beiden kunnen uitsluiting en discriminatie ervaren als gevolg van homo- of transfobie en islamofobie. Maar wat als je allebei bent? Een queer moslim. Stichting Maruf zet zich in voor de belangen en ondersteuning van deze doelgroep die vaak te maken heeft met meervoudige discriminatie. Stichting Maruf staat voor een open samenleving vrij van alle vormen van uitsluiting. **maruf.eu**

Hoe: Stichting Maruf helpt queer moslims bij zelfacceptatie en persoonlijke empowerment. Daartoe zet de stichting diverse middelen in zoals bijeenkomsten, conferenties en themadagen. Daarnaast is Maruf initiatiefnemer van het European Queer Muslim Network. **Waarom gesteund:** "Stichting Maruf zet zich al jaren in voor de strijd tegen homofobie en islamofobie, en vooral de intersectie daarvan. SDM steunt Maruf vanuit de overtuiging dat in een open en inclusieve samenleving, gestoeld op de waarden van de rechtsstaat, geen plek is voor uitsluiting en dat het tegengaan hiervan moet worden geleid door de mensen over wie het gaat."

– **Sümeyye Ekmekci**, programmamedewerker

Interview Cigdem Yuksel

Moslīma: een onderzoek naar de representatie van moslīma's in de beeldbank van het ANP

De beeldvorming van moslīma's door de media wordt niet alleen bepaald door de woorden die worden gekozen, maar ook door de foto's die hierbij worden gebruikt. Fotograaf Cigdem Yuksel ontdekte al snel dat je als fotograaf macht hebt. De macht om bij te dragen aan de beeldvorming van de mensen die je fotografeert.

Aljaren valt het Yuksel op dat het beeld van de stille, slecht geïntegreerde gesluisde migrantenvrouw een cliché is dat altijd terugkeert in de media. Om inzicht te krijgen in welke foto's van moslīma's aan de Nederlandse media worden aangeboden, besloot ze samen met zelfstandig onderzoeker Ewoud Butter onderzoek te doen naar de representatie van moslīma's in de beeldbank van het ANP.

Stereotypering en stigmatisering

De belangrijkste zaken die aan het licht komen in dit onderzoek is de beeldvorming in foto's en in het bewaarsysteem van de beeldbank. Yuksel: "Ten eerste zijn de foto's eenzijdig en ten tweede is de manier waarop deze foto's opgeslagen staan in het systeem – denk hierbij aan de omschrijvingen en de zoekwoorden – stigmatiserend. Dat moet anders."

'De woorden allochtoon, integratie, inburgering, islamisering, islam en hoofddoek domineerden'

De foto's Uit het onderzoek blijkt dat de foto's van moslīma's een eenzijdig beeld geven. Deze eenzijdigheid omvat verschillende aspecten. Zo zijn op bijna alle foto's de vrouwen gesluisd of dragen ze een niqaab. Yuksel: "Moslīma's zonder sluier worden zelden geportretteerd. Daarnaast worden moslīma's vrijwel altijd buitenshuis en grotendeels passief – voorbijlopend, staand, luisterend, zittend – gefotografeerd. Ze zijn zelden zichtbaar als burgers die actief bijdragen aan de samenleving, bijvoorbeeld als werknemer, leidinggevende of vrijwilliger. Ook worden ze niet in hun eigen sociale omgeving vastgelegd, denk hierbij aan een moeder die haar kind helpt met het huiswerk of ouders die hun pasgeboren baby knuffelen in het ziekenhuis." »

» **De omschrijvingen en zoekwoorden**

Uit het onderzoek blijkt dat de omschrijvingen en zoekwoorden vaak stigmatiserend of stereotyperend taalgebruik bevatten. Yuksel: "De woorden allochtoon, integratie, inburgering, islamisering, islam en hoofddoek domineerden. Deze woorden zijn deels bepalend voor de context waarin de foto's terechtkomen in de media."

Volgens Yuksel gebruiken fotografen deze stereotyperende woorden uit commerciële overwegingen, om de vindbaarheid van hun foto's te vergroten. De woorden die ze verbinden aan de foto, halen ze voor een groot deel uit eerder verschenen artikelen in de media.

"Er is hierdoor sprake van een proces dat stereotypen en frames in stand houdt en versterkt. Door woorden als integratie, islamisering, inburgering die in berichten van de media verschijnen, te verbinden aan de gefotografeerde moslima's in de beeldbank, is er een kans dat deze beelden door een fotoredacteur opnieuw in deze context geplaatst zullen worden," aldus Yuksel.

'Kijk kritisch naar fotografie in de media'

'Er is hierdoor sprake van een proces dat stereotypen en frames in stand houdt en versterkt'

Aanbevelingen De aanbevelingen uit het onderzoek richten zich op het ANP en de fotografen, maar ook op de fotoredacteuren die werkzaam zijn op verschillende mediaredacties. Volgens Yuksel dienen zij hun invloed te erkennen en hun verantwoordelijkheid te nemen. "Verder is het belangrijk dat er duidelijke richtlijnen opgesteld worden. Die richtlijnen moeten gecontroleerd worden. Ook zou de beeldbank moeten laten zien dat moslima's als actieve burgers deelnemen aan de samenleving, bijvoorbeeld als professional of vrijwilliger."

Discussie Yuksel is blij dat het onderzoek een opening vormt voor de discussie over de macht van een beeldbank zoals het ANP, de macht van de fotograaf en de macht van de beeldredacteur. Hoe zit het systeem in elkaar en hoe zou dit systeem anders kunnen worden ingericht? Daar moeten we het volgens Yuksel veel vaker over hebben. ■

- handle @cigdemyuksel

Cigdem Yuksel...

...informeert: "Er zijn nog altijd blinde vlekken bij fotoredacteuren, fotografen en beeldbanken zoals het ANP. Dit werkt stigmatisering in de hand."

...wordt geïnspireerd door: "Andere makers (journalisten, fotografen, onderzoekers, redacteuren, kunstenaars, filmmakers) uit het vak die zich ook inzetten voor een verandering van het systeem dat stigmatisering en stereotypering in de hand werkt."

...activeert:
 1. "Kijk kritisch naar fotografie in de media. Welke foto's staan bij welke berichten? Mocht iets echt niet kloppen, stuur dan een mail naar de redactie en leg uit waarom iets niet klopt of anders moet."
 2. "Volg mij op Instagram (cigdemyuksel) en deel mijn posts gerelateerd aan mijn onderzoek."

'Uit het onderzoek blijkt dat de foto's van moslima's een eenzijdig beeld geven'

organisatie, bestuur en toezicht

Organisatie, bestuur en toezicht

Met het financieringsprogramma ondersteunt SDM initiatieven, individuen en organisaties die bijdragen aan haar doelstellingen. In 2020 waren er drie reguliere oproepen en een oproep tot aanvragen tegen moslimdiscriminatie. In totaal kwamen er 320 aanvragen binnen, waarvan er met overtuiging 70 zijn geselecteerd en gefinancierd.

De projecten en organisaties kunnen behoorlijk verschillen wat betreft vorm, richting en onderwerp, maar hebben allen als doel om bij te dragen aan een samenleving die beter voldoet aan de fundamentele rechten en vrijheden zoals beschreven in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens – voor SDM het belangrijkste uitgangspunt.

Organisatie

De organisatie van SDM bestond in 2020 uit de volgende personen:

Nienke Venema – directeur-bestuurder

Nevenactiviteiten:

- Lid van het bestuur van Stichting Daria Bukvic;
- Lid van de raad van advies van Stichting CollAction;
- Lid van het bestuur van Ariadne Network;
- Lid van het bestuur van Alliance Publishing Trust

Ayaan Abukar – programmamanager

Karlijn Bink – bureaucoördinator

Maartje Eigeman – programmamanager

Sümeyye Ekmekci – programmamedewerker

Nadja Groot – programmamanager

Willem Lenders – programmamedewerker

Anne Vermeulen – programma-assistent

Ebru Aydin – extern adviseur

Lizan Nijkraake – extern adviseur

Devika Partiman – extern adviseur

Lisa Peters – extern adviseur

Beleid

In 2015 is een organisatieplan op hoofdlijnen ontwikkeld, op basis waarvan de besteding van middelen is bepaald. Voor 2020 is dit plan herijkt en is een bijbehorende begroting vastgesteld. Aan de hand van maatschappelijke ontwikkelingen is een aantal inhoudelijke prioriteiten (opnieuw) vastgesteld. Regelmatig vinden er binnen SDM evaluaties plaats van de resultaten van het financierings- en investeringsbeleid. De resultaten van deze evaluaties worden in de raad van toezicht besproken. Indien wenselijk worden er conclusies aan verbonden voor toekomstige financieringen.

Internationale samenwerking

SDM werkt regelmatig samen met andere fondsen die vergelijkbare doelstellingen nastreven. De stichting is lid van het Fondseninstituut Nederland (FIN), het Europese fondsen netwerk Ariadne en het internationale fondsen netwerk EDGE.

In 2016 heeft Open Society Foundations (OSF) SDM benaderd voor tweejarige samenwerking op een gedeelde doelstelling, namelijk het tegengaan van discriminatie van moslims in Nederland. Eind 2018 is besloten om de samenwerking nog twee jaar te continueren. Het programma tegen moslimdiscriminatie dat uit deze samenwerking is ontstaan, richt zich naast financiering ook op de mogelijkheid tot trainingen en coaching. Belangrijk om te benadrukken is dat de financiële bijdrage van de OSF voor SDM niet noodzakelijk is om dit programma uit te voeren. SDM is en blijft een strikt onafhankelijke stichting. Zij behoudt zich ook binnen deze samenwerking het recht voor om aanvragen naar eigen inzicht toe te kennen of af te wijzen. De resultaten van deze samenwerking in 2020 zijn in dit jaarverslag zichtbaar.

Financieel beleid De kapitaalopbrengsten van het vermogensbeheer worden door SDM aangewend voor de realisering van de doelstellingen. Het investeringsbeleid van SDM is er in principe op gericht het vermogen van de stichting in stand te houden. In 2018 is het ijkpunt voor het vermogen door het bestuur en de raad van toezicht vastgesteld. Indien de resultaten tegenvallen is SDM bereid om (tijdelijk) in te teren op haar vermogen om haar doelstellingen te kunnen blijven bevorderen. De balans en de staat van baten en lasten voor het boekjaar 2020 zijn opgenomen vanaf pagina 88.

Verslag van de raad van toezicht

Bestuursmodel Stichting Democratie en Media (SDM) is sinds 2015 georganiseerd via het zogenaamde raad-van-toezichtmodel. De leden van de raad van toezicht (hierna: raad) worden benoemd op voordracht van de raad zelf.

De raad houdt integraal toezicht op het functioneren van SDM: de raad keurt strategie, beleidsplan, jaarplan en begroting goed en ziet achteraf toe op het beleid van de directeur-bestuurder, op de realisatie van de doelstellingen en activiteiten, op het risicobeheer en op de algemene gang van zaken.

De rolverdeling tussen de raad en de directeur-bestuurder is primair bepaald door de statuten en het directiereglement. Binnen deze formele kaders fungeert de raad als adviseur en sparringpartner van de directie.

Samenstelling en profiel De raad van SDM bestaat uit minimaal vijf leden. Dit aantal is vastgelegd in de statuten. Is het aantal leden minder dan vijf, dan blijft de raad bevoegd.

De basis voor de samenstelling van de raad ligt besloten in een profielschets. Deze profielschets gaat uit van een breed samengestelde raad, onafhankelijk gepositioneerd ten opzichte van SDM en gericht op een kritische en integrale taakvervulling.

Bij de samenstelling van de raad wordt gestreefd naar een evenwichtige opbouw met aandacht voor diversiteit, zowel wat betreft man-vrouwverhoudingen als wat betreft achtergrond en leeftijdsopbouw. Daarnaast wordt gestreefd naar variëteit op het gebied van deskundigheid, kennis en ervaring, ook met het oog op ons aandeelhouderschap binnen mediabedrijven. De leden van de raad worden aangesteld voor een periode van 3 jaar en zijn twee keer herbenoembaar.

Taken en werkwijze De raad vergadert minimaal zesmaal per jaar. Tijdens vergaderingen komen zowel operationele als inhoudelijke (missie, visie) onderwerpen ter sprake. Het toezicht heeft op twee momenten plaats. Vooraf: de plannen (missie, strategie, beleidsplan en begroting) worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd. En achteraf: de raad beoordeelt het bestuur en de organisatie kritisch en keurt de jaarrekening goed. De raad benoemt en ontslaat de externe accountant. Eveneens is het zijn verantwoordelijkheid om eventuele statutenwijzigingen goed te keuren. Daarnaast heeft de raad ook een stimulerende en adviserende functie jegens de directeur-bestuurder.

Betrokkenheid De raad toont zijn betrokkenheid door regelmatig evenementen en activiteiten te bezoeken die gerelateerd zijn aan de werkzaamheden van SDM. Het bureau stuurt daarnaast publicaties of uitzendingen van gefinancierde projecten door naar de raad. Door de coronapandemie was het live bijwonen van evenementen niet mogelijk.

Verantwoording 2020 In verband met het ten einde lopen van hun laatste termijn, hebben mevrouw Brandsma, de heer Brenninkmeijer en mevrouw Verrijn Stuart de raad van toezicht per 04-12-2020 verlaten. Mevrouw Zonderop en mevrouw Comvalius zijn per 2 oktober 2020 toegetreden. In 2021 zal een vijfde lid aan de raad worden toegevoegd. Gezocht wordt naar iemand met financiële expertise.

In de tabel op pagina 83 zijn van de leden van de raad de zittingstermijn en het rooster van aftreden opgenomen (situatie per 31 december 2020).

Leden van de raad van toezicht

Yvonne Zonderop, voorzitter (lid per 02-09-2020, voorzitter per 04-12-2020)

Relevante (neven)functies:

- Lid Unesco Commissie Nederland.
- Lid Begeleidingscommissie Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Lid raad van toezicht omroep Human.
- Lid raad van toezicht De Lage Landen.

Caspar Scholten, lid

Relevante (neven)functies:

- Advocaat bij en aandeelhouder van Bergh Stoop & Sanders N.V.
- Lid van het comité van aanbeveling van stichting Blikverruimers.
- Vrijwilliger/(co)founder van het ambassadeursnetwerk De Mix van De Balie Amsterdam.

Idriss Nor, lid

Relevante (neven)functies:

- Directeur Participaties bij Stichting DOEN
- Voorzitter van huurdersvereniging De Knol.
- Lid LP Advisory Board van het Private Equity Fund van het Media Development Investment Fund.
- Lid advisory board Artsformation.

Ernestine Comvalius Nahumury, lid (per 02-09-2020)

Relevante (neven)functies:

- Directeur van het Bijlmer Parktheater (tot en met 31-12-2020).
- Voorzitter internationaal literatuurfestival Read My World te Amsterdam.
- Lid Commissie Naamgeving Openbare Ruimten (CNOR) van de gemeente Amsterdam, advies over naamgeving openbare ruimten.
- Voorzitter selectiecommissie voor adviseurs van Fonds Podiumkunsten.

- Secretaris Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK).

- Voorzitter New Urban Collective/The Black Archives.

- Lid van het adviesorgaan van Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Alex Brenninkmeijer, voorzitter (tot 05-12-2020)

Relevante (neven)functies:

- Lid van de Europese Rekenkamer en decaan op de terreinen verantwoordelijk voor financiële governance en interne markt.
- Hoogleraar Institutionele Aspecten van de Rechtsstaat aan de Universiteit Utrecht.
- Lid van de wetenschappelijke raad van de stichting Instituut GAK.
- Fellow Jean Monnet University of Luxembourg.
- Lid van de adviesraad van het Public Interest Litigation Project (PILP).

Judith Brandsma, lid (tot 05-12-2020)

Relevante (neven)functies:

- Is werkzaam als zelfstandig adviseur op het gebied van impact investeringen.
- Lid van de raad van toezicht van Stichting DOEN.

Heikelien Verrijn Stuart, lid (tot 05-12-2020)

Relevante (neven)functies:

- Lid bij Amsterdams Fonds voor de Kunst.
- Voorzitter van de Nuhanovic Foundation, Centre for War Reparations.
- Lid van het comité van aanbeveling van de stichting Article 1 Collective.
- Medeoprichter en lid van de *preperatory committee* van de European Press Prize.
- Voorzitter jury Lawyers for Lawyers Award.
- Ambassadeur Movies that Matter.

Naam lid	Datum 1e benoeming	Datum 2e termijn	Datum 3e termijn	Einde	Functie
Y.M.H. Zonderop	02-10-2020	10-2023	10-2026	10-2029	Voorzitter
C.J. Scholten	01-05-2015	04-2018	04-2021	04-2023	
I. Nor	11-11-2015	11-2018	11-2021	11-2023	
E.M.H. Comvalius	02-10-2020	10-2023	10-2026	10-2029	

Wat is het internet toch een mooie vinding.

Voor € 35 per jaar abonneer je je op The Browser, een nieuwsbrief waarmee een oud-redacteur van *The Economist* dagelijks vijf interessante stukken de wereld in stuurt. Zoals een interview met Martin Gurri, van wie ik anders nooit had gehoord. Gurri, voormalig analist van de CIA, schreef een boek dat hem een mythische status bezorgde in Silicon Valley. Het beschrijft de ontwrichtende werking van internet op onze democratische rechtsstaat als een angstige onvermijdelijkheid.

Sindsdien is Martin Gurri vaak in mijn gedachten. Als ik lees over de verontwaardigende opmars van samenzwerings-theorieën. Als ik het aantal Tweede Kamerzetels tel (28!) dat wordt bezet door partijen die de geest van onze grondwet niet onderschrijven. Als ik hoor welke drek vrienden en collega's over zich heen krijgen als ze onwelgevallige standpunten uitdragen. Tot op het punt waarop je denkt: is dat internet eigenlijk wel zo'n mooie vinding?

Die vraag stelt ook Gurri. Het internet heeft als een 'digitale tsunami' het monopolie op informatie van instituties en elites verbrijzeld. Die raakten daarmee hun regie kwijt over het verhaal dat onze samenleving stut. "Opeens kreeg elke bewering van een politicus, elk rapport van een instantie, ieder onderzoek van een krant iets willekeurigs," schrijft Gurri. "Alsof ze niet de waarheid verkondigden, maar gewoon hun eigen mening."

– **Yvonne Zonderop** is de voorzitter van de raad van toezicht van Stichting Democratie en Media. Daarnaast is ze zelfstandig auteur, gespreksleider en bestuurder met een lange journalistieke staat van dienst. Zij werkte onder meer als journalist in politiek Den Haag, als chef economie van de GPD en als adjunct-hoofdredacteur van de *Volkscrant*. Sinds 2010 schrijft ze freelance voor *De Groene Amsterdammer* en publiceerde ze verschillende boeken.

U zult het beeld vast herkennen. Vertrouwen is schaars, verontwaardiging tiert welig. Ook jegens de media, een sector die mij als journalist ter harte gaat. Ik heb kennissen die klagen dat journalisten zich er te gemakkelijk van afmaken. Aan de andere kant van het spectrum wordt de pers bedreigd, uitgejouwd en neergezet als leugenaars.

Sinds mijn vakbroeders en -zusters in concurrentie zijn geraakt met bloggers, vloggers en aandachttrekkers, is hun werkwijze veranderd. De trend is: minder 'saai' feiten, meer persoonlijke benadering. Journalisten vertellen wat ze meemaken, wat ze ervaren, in de hoop bij het publiek een snaar te raken. Zelfs een verhaal over pensioenbeleggingen krijgt de vorm van een persoonlijke zoektocht naar de mitsen en maren van de beleggingsportefeuille van het hoogsteigen pensioenfonds. Alsof 'de waarheid' inderdaad niet meer bestaat.

Denk niet dat we inmiddels wel zo'n beetje weten hoe de digitale revolutie doorwerkt, waarschuwt Martin Gurri. Internet is een paradijs voor nihilisten. Het is een ideale omgeving om af te breken, om verdacht te maken. En het nodigt niet uit om op te bouwen of om elkaar te naderen. Een negatieve spiraal kan een serieuze bedreiging vormen voor onze democratische rechtsstaat.

Er is gelukkig één belangrijk tegenargument: de meeste mensen willen dat helemaal niet. Ze willen een verhaal dat onze samenleving verbindt en betekenis geeft. Dat moet dan een nieuw, overtuigend en oprecht inclusief verhaal zijn,

dat standhoudt in een digitale tijd en dat de waarde van de democratische rechtsstaat hoedt. Naar dat verhaal moeten we op zoek. Ik vind het een eer dat ik als nieuwe voorzitter van de raad van toezicht van SDM aan die missie mag bijdragen. ■

De stichting hecht er belang aan om recht te doen aan de historische doelstelling: de ondersteuning van de nagelaten betrekkingen van het *Illegale Parool*.

5-februariherdenking 2020

De herdenking van de slachtoffers van het eerste Paroolproces op de Eerebegraafplaats in Bloemendaal en bij het graf van de familie Gertenbach in Zandvoort werd traditiegetrouw gehouden op 5 februari. Ook dit jaar waren er weer kinderen van het Wim Gertenbachcollege uit Zand-

voort aanwezig om bloemen te leggen en iets te zeggen. De bijeenkomst werd gevolgd door een gezamenlijke lunch in Het Oude Dorpshuys in Bloemendaal. De jaarlijkse lezing bij deze lunch werd dit keer gehouden door Minka Bos van stichting In mijn Buurt en Jaïr Strandere

van Theater Na de Dam. Beiden vertelden ze over de manieren waarop hun organisaties het verleden van o.a. de Tweede Wereldoorlog relevant proberen te houden voor het heden, o.a. door jongeren aan ouderen te koppelen. Het was een bijzondere dag.

financiën

Balans per 31 december 2020

(na verwerking resultaatbestemming)

Activa

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Vaste activa		
Materiële vaste activa		
Verbouwingen	22.108	25.587
Computers	473	732
Overige inventaris	9.565	8.754
	32.146	35.073
Financiële vaste activa		
Deelnemingen	40.527.413	40.827.413
Leningen	1.268.000	1.546.000
Overige effecten	5.057.521	7.057.521
	46.852.934	49.430.934
Vlottende activa		
Overige vorderingen en overlopende activa	1.124.769	1.361.039
Effecten	99.566.406	95.205.679
Liquide middelen	2.729.417	4.731.273
	150.305.672	150.763.998

Passiva

	31-12-2020	31-12-2019
	€	€
Stichtingskapitaal	454	454
Algemene reserve	147.888.968	148.116.725
Stichtingsvermogen	147.889.422	148.117.179
Kortlopende schulden		
Overige schulden en overlopende passiva	2.416.250	2.646.819
	2.416.250	2.646.819
	150.305.672	150.763.998

Staat van baten en lasten over 2020

De uitgaven van SDM zijn in 2020 binnen de begroting gebleven. Desalniettemin was het financiële resultaat negatief. De voornaamste reden hiervoor is de bijzondere waardevermindering van de deelneming in *The Correspondent*. Ook was het resultaat van het duurzame vermogensbeheer minder goed dan vooraf beraamd, onder andere ten gevolge van de COVID-19-pandemie

Het investeringsbeleid van SDM is er in principe op gericht het vermogen van de stichting op de lange termijn in stand te houden. Op dit moment bestaat geen aanleiding om het bestedingsbeleid aan te passen.

	realisatie 2020 €	begroting 2020 €	realisatie 2019 €
Resultaat uit beleggingen	4.088.610	4.424.000	9.048.256
Overige opbrengsten	44.761	50.000	41.031
Bijdragen en subsidies	-2.697.938	-2.746.550	-2.721.665
Brutowinst	1.435.433	1.727.450	6.367.622
Lonen en salarissen	379.570	375.475	342.392
Sociale lasten	55.184	55.000	54.954
Afschrijvingen	8.638	10.000	9.877
Bijzondere waardeverminderingen	778.000	0	0
Beheerskosten	481.251	729.367	338.858
	1.702.643	1.169.842	746.081
Bedrijfsresultaat	-267.210	557.608	5.621.541
Financiële baten en lasten	39.453	0	41.437
Nettoresultaat	-227.757	557.608	5.662.978

Het nettoresultaat is onttrokken aan de algemene reserve.

Overzicht toekenningen 2020

fundamentele rechten en vrijheden

Organisatie	Project	Vorm	Bedrag
Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ)	Festival van het vrije woord 2020	Lezing, debat of publieksevenement	tot en met €5.000
UNESCO	UNESCO/Guillermo Cano World Press Freedom Prize	Anders	€5.000 t/m €10.000
De Balie	De Vrijheidslezingen 2020	Lezing, debat of publieksevenement	€5.000 t/m €10.000
Bongkar met Wongkar productie	The Invisible Ones	Documentaire/film	€10.000 t/m €25.000
De Familie Film & TV	The Fine Art of Activism- De Impactcampagne	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€10.000 t/m €25.000
EMCEMO	Samen Tegen Racisme en Discriminatie	Journalistieke publicatie	€10.000 t/m €25.000
SekswerkExpertise	Stop Wet regulering sekswerk	Beleidsbeïnvloeding	€10.000 t/m €25.000
Ariadne - Global Dialogue	Portal upgrade	Anders	€10.000 t/m €25.000
Institute on Statelessness and Inclusion	Statelessness and the right to a nationality in the 2021 Dutch elections	Beleidsbeïnvloeding	€10.000 t/m €25.000
Uğur Üngör	De Syrische Goelag: Assads Gevangenis, 1970-2020	Boekpublicatie	€10.000 t/m €25.000
Stichting Digital Freedom Fund	Safeguarding digital rights amidst Covid-19 through strategic litigation on AI	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€10.000 t/m €25.000
Commissie Meijers		Organisatiesteun	€10.000 t/m €25.000
Nani Jansen Reventlow	Catalysts for Collaboration	Strategische, juridische procesvoering	€10.000 t/m €25.000
Stichting NNID	3,2,1, InterActie!	Web- of tv-serie	€10.000 t/m €25.000
VluchtelingenWerk Nederland	Strategisch Procederen voor vluchtelingen	Strategische, juridische procesvoering	€25.000 t/m €50.000
Stichting Nederland wordt Beter	Duurzame antiracisembeweging	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€25.000 t/m €50.000
De Familie Film & TV	Zwart Verzet	Documentaire/film	€25.000 t/m €50.000
Privacy First		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Movies that Matter		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
EDRI (European Digital Rights)		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Bits of Freedom		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Nuhanovic Foundation		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Humanity in Action		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Nederlands Juristen Comité Mensenrechten (NJCM)	Public Interest Litigation Project	Organisatiesteun	boven €50.000

ge-en herdenken

Organisatie	Project	Vorm	Bedrag
Ida Does Productions	Vergoeding laptop	Corona noodsteun	tot en met €5.000
NiNsee	Black Achievement Month 2020	Lezing, debat of publieksevenement	tot en met €5.000
Stichting het Rijksmuseum	Publieksprogrammering Tentoonstelling Slavernij	Lezing, debat of publieksevenement	10.000 t/m €25.000
Stichting KIP Republic	Rel Of Revolutie	Cultureel of kunstproject	10.000 t/m €25.000
Bosnian Girl, via Stichting Daria Bukvic	Srebrenica is Nederlandse Geschiedenis	Cultureel of kunstproject	10.000 t/m €25.000
Moondocs	De Indiase Diaspora	Web- of tv-serie	10.000 t/m €25.000
Holland Harbour	Reproductie Verboden	Documentaire/film	10.000 t/m €25.000
Stichting Theater Na de Dam	Garantiestelling Theater na de Dam 2021	Corona noodsteun	10.000 t/m €25.000
Theater na de Dam		Organisatiesteun	10.000 t/m €25.000
Stichting Keti Koti Tafels	Versterking van het bestaan van de Keti Koti Collectieven	Workshop, trainingen of 'capacity building'	10.000 t/m €25.000
Joods Cultureel Kwartier	Nationaal Holocaust Museum	Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
New Urban Collective (N.U.C.)	The Black Archives institutioneel 2020-2021	Organisatiesteun	boven €50.000

daadkrachtige democratie

Organisatie	Project	Vorm	Bedrag
Transparency International Nederland	Vergoeding Laptop accessoires	Corona gerelateerde steun	tot en met €5.000
Parbode	Verkiezingseditie	Journalistieke publicatie	€10.000 t/m €25.000
Stichting Docmakers	Hart van de Democratie impacttournee	Lezing, debat of publieksevenement	€10.000 t/m €25.000
Maurice Swirc	De Indische Doofpot	Boekpublicatie	€10.000 t/m €25.000
Daniël van de Poppe	Polititia	Podcast	€10.000 t/m €25.000
Stichting Theatergroep Ilay (TGIlay)	IND-project (werktitel)	Cultureel of kunstproject	€10.000 t/m €25.000
Here to Support	City Rights United	Beleidsbeïnvloeding	€10.000 t/m €25.000
Kieskompas BV	Toegankelijk Kieskompas met Steffie voor de Tweede Kamerverkiezingen (2021)	Digitaal (journalistiek) platform	€10.000 t/m €25.000
Extinction Rebellion Nederland	Democratische innovatie en klimaatrechtvaardigheid	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€10.000 t/m €25.000
Stichting DeGoedeZaak	Burgeragenda & burgersummits Samen Uit De Crisis	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€25.000 t/m €50.000
Transparency International Nederland	De Tweede Kamerverkiezingen: verkiezingsbelofte voor transparantie & integriteit	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€25.000 t/m €50.000
Stichting Bits of Freedom	Digitale verkiezingsagenda	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€25.000 t/m €50.000
Stichting de Balie	STUDIO (meerjarig) 6+7 (2020)	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€25.000 t/m €50.000
Stichting Stem op een vrouw	Institutionele financiering 2020	Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
mint film office BV	Fortuyn On-Hollands	Documentaire/film	€25.000 t/m €50.000
Defend Democracy	Kieskijker: een anti-desinformatie pilot project	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€25.000 t/m €50.000
IDFA	IDFA Meetsprogramma 2020	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€25.000 t/m €50.000
Stichting Nieuwlander	Je eerste keer...om te stemmen	Strategische bewustwordings-campagne ('advocacy')	€25.000 t/m €50.000
DeGoedeZaak		Organisatiesteun	boven €50.000

programma tegen moslimdiscriminatie

Organisatie	Project	Vorm	Bedrag
EMCEMO	Debatten in het kader van de landelijke verkiezingen 2020	Lezing, debat of publieksevenement	€10.000 t/m €25.000
Stichting Maruf	Equality Hub	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€10.000 t/m €25.000
Cigdem Yuksel	Moslimes in Nederlands grootste journalistieke beeldbanken	(Wetenschappelijk) onderzoek	€10.000 t/m €25.000
S.P.E.A.K.	Coördinatie en voortzetting S.P.E.A.K. 2021	Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Stichting Maruf	Maruf Institutioneel 2020 - 2021	Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000

media-innovatie

Organisatie	Project	Vorm	Bedrag
Stichting Vrouw & Media	Mentorenprogramma 2020	Workshop, trainingen of 'capacity building'	tot en met €5.000
Stichting De Balie	Vergoeding digitale hulpmiddelen	Corona noodsteun	€5.000 t/m €10.000
De Coöperatie	Garantiestelling verlies inkomsten	Corona noodsteun	€5.000 t/m €10.000
Stichting Podcastnetwerk	Podcastfestival 2020	Lezing, debat of publieksevenement	€5.000 t/m €10.000
Stichting Artikel 1	IQMF Academy 2020	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€10.000 t/m €25.000
Stichting Impakt	Institutionele financiering 2020	Organisatiesteun	€10.000 t/m €25.000
Stichting 1877	Martin van Amerongen Fellowship 2020	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€10.000 t/m €25.000
Arena for Journalism in Europe	Dataharvest - the European Investigative Journalism Conference 2020	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€10.000 t/m €25.000
Stichting 1877	Martin van Amerongen fellowship 2021	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€10.000 t/m €25.000
Arena for Journalism in Europe	Dataharvest - the European Investigative Journalism Conference 2021	Workshop, trainingen of 'capacity building'	€25.000 t/m €50.000
Stichting Capture 22	Da Bounce Urban Film Festival 2020	Filmfestival	€25.000 t/m €50.000
Stichting Verhalende Journalistiek		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Deepfocus Webdocs		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Rose Stories		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Erwin van 't Hof	Praktijkgericht onderzoek positie van journalisten in Nederland	Onderzoek	€25.000 t/m €50.000

waarheidsvinding

Organisatie	Project	Vorm	Bedrag
The Investigative Desk	Belastingontwijking door wapenproducenten	Journalistieke publicatie	€5.000 t/m €10.000
Stichting The Back Lot	Vergoeding filmmateriaal, laptops en wifiversterkers	Corona noodsteun	€5.000 t/m €10.000
Thijs Broer	De Schoenen van Hugo.	Journalistieke publicatie	€5.000 t/m €10.000
European Press Prize	Kosten 'Drumscroll'	Corona noodsteun	€5.000 t/m €10.000
Onderzoekscollectief Spit	Dubbele petten in waterschappen	Journalistieke publicatie	€10.000 t/m €25.000
Sander Rietveld	Nieuwe Kruisvaarders	Boekpublicatie	€10.000 t/m €25.000
Parbode	De COVID-19-crisis in Suriname	Journalistieke publicatie	€10.000 t/m €25.000
VPRO	De Zaak Olaf	Podcast	€10.000 t/m €25.000
Centre for Investigative Journalism (CIJ)		Organisatiesteun	€10.000 t/m €25.000
Stichting the Back Lot		Organisatiesteun	€10.000 t/m €25.000
Lighthouse Reports	Invisible Links	Journalistieke publicatie	€25.000 t/m €50.000
VVOJ		Organisatiesteun	€25.000 t/m €50.000
Reporters Online	Corona, technologie & grondrechten in de regio	Journalistieke publicatie	€25.000 t/m €50.000
Platform Authentieke Journalistiek	Shell Papers	Journalistieke publicatie	€25.000 t/m €50.000
De Coöperatie	Steunfonds Freelance Journalistiek	Corona noodsteun (sector)	boven €50.000
European Press Prize		Organisatiesteun	boven €50.000

Colofon

Dit is een uitgave van Stichting Democratie en Media.

Adres

Spuistraat 112-D
1012 VA Amsterdam

Contact

+31 (0)20 53 00 300
www.stdem.org
info@stdem.org

Coördinatie

Krystel Singh
Willem Lenders

Illustraties

Dewy Elsinga

Art Direction/vormgeving

Veronique Gielissen

Met dank aan

Lisa Peters | Platform Authentieke Journalistiek – Bas van Beek
Sander Rietveld | Coöperatie Spit | Lighthouse Reports | The Investigative Desk
Kim van Keken | Arena for Journalism in Europe – Brigitte Alfter
Stichting Podcastnetwerk | Stichting Vrouw & Media | De Coöperatie
Stichting 1877 | Monique Steijns | Stichting NNID – Miriam van der Have | UNESCO
Clarice Gargard | NIOD | Bongkar met Wongkar | Mitchell Esajas
Eva Rovers | Defend Democracy – Alice Stollmeyer | Extinction Rebellion
Maurice Swirc | Bits of Freedom | Stichting Here to Support
Bosnian Girl – Arna Mackic | Rijksmuseum | Joods Cultureel Kwartier
Holland Harbour | Kip Republic | Cigdem Yuksel
Stichting Maruf | S.P.E.A.K. | EMCEMO

Het is toegestaan om (delen van) de inhoud van het jaarverslag te citeren of te verspreiden, mits daarbij Stichting Democratie en Media en het jaarverslag als bronnen worden vermeld. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

© Stichting Democratie en Media - 2021

Democracy & Media
Foundation **Stichting**
Democratie & Media